

ÚVOD

V súčasnosti sa pojem etika s ňou súvisiaca morálka, etický kódex, hodnoty a princípy dostávajú do popredia. Etické a humanistické princípy sa na začiatku tretieho tisícročia, akoby v pretechnizovanej spoločnosti vytrácali zo života ľudí, ale aj celej spoločnosti. Príčinu môžeme vnímať vo vedecko – technickom rozvoji a s ním súvisiace ekonomické, spoločenské, sociálno – psychologické, etické a iné problémy, ktoré so sebou prináša uponáhľaná doba, v ktorej dnes žijeme. S osvojením a dodržaním etického kódexu a jeho zásad sa spája s ľudskosťou a so samotným riešením sociálnych problémov.

Hlavný cieľ našej diplomovej práce s názvom „*Pohľad odborníkov z oblasti sociálnej práce na etický kódex sociálnych pracovníkov v SR*“ sa zaoberá etickým kódexom sociálnych pracovníkov ako nevyhnutnou súčasťou ich praxe. Autor/ka realizuje prieskum s cieľom zistiť názor vybraných odborníkov zo sociálnej práce na Etický kódex sociálnych pracovníkov Slovenskej republiky. Nášho prieskumu sa zúčastnilo 12 participantov sociálnej práce, ktorí pracujú na rôznych pozíciách a dlhodobo v praxi. Na lepšie spracovanie nášho prieskumu sme použili kvalitatívny metódu, čiže metódu rozhovoru, ktorá nám umožnila čo najkvalitnejšie spracovanie našej problematiky a samotní participanti neboli ohrození žiadnymi možnosťami na ich odpoveď. Ich výpovede boli autentické, profesionálne a zahrnuli všetko to, o čom aj naše otázky pojednávali.

Z teoretických poznatkov vieme, že etický kódex sociálnych pracovníkov je na našej „scéne“ od roku 1997. Doposiaľ neprešiel žiadnou aktualizáciou. Literatúra a mnohí autori pojednávajú o tom, že je potrebná aktualizácia, revízia etického kódexu sociálnych pracovníkov. S týmto názorom sme sa na začiatku našej práce plne stotožňovali aj my, keď sme si prechádzali literatúru na tému etiky a etického kódexu. Samozrejme, že do istej miery sa týmto názorom aj naďalej stotožňujeme. No prieskum nám odkryl úplne iný, zaujímavý pohľad na túto problematiku. Teoretici, ako sme už spomenuli nám tvrdia, že revízia etického kódexu je nesmierne potrebná. Mátel (2010) uvádza, že etický kódex si vyžaduje systematickú evaluáciu, čiže akýsi druh ocenenia. Zodpovednosť zaň nesú v prvom rade sociálni pracovníci, ktorým má kódex pomáhať pri výkone ich samotného povolania.

Naše výsledky však pojednávajú o tom, že aktualizácia je síce potrebná no nie v plnom znení aktuálneho etického kódexu. Pracovníčky sa s aktuálnym typom kódexu stotožňujú a vedia s ním plnohodnotne pracovať. Podmienku, ktorú sme si na začiatku našej práce stanovili, bola, že nášho prieskumu sa zúčastnia sociálni pracovníci, ktorí v praxi pracujú

dlhodobo (nad 10 rokov) a ich praktické zručnosti a skúsenosti nás dovedli k veľmi zaujímavým výsledkom.

Po mnohých faktoch, ktoré sme v našej práci zistili, a ktoré nám odkryli prácu sociálnych pracovníkov/pracovníčok s etickým kódexom si postupne uvedomujeme, že etický kódex je dôležitým činiteľom a akýmsi článkom v medziľudských vzťahoch no najmä vo vzťahu sociálny pracovník verzus klient a dnešný etický kódex podľa našich participantov dokáže tento vzťah vyjadriť.

1 ETIKA A SOCIÁLNA PRÁCA

„Sociálna práca je špecifická odborná činnosť, ktorá smeruje k zlepšovaniu vzájomného prispôsobovania sa jednotlivcov, rodín, skupín a sociálneho prostredia, v ktorom žijú a k rozvíjaniu sebaúcty a vlastnej zodpovednosti jednotlivcov s využitím medziľudských vzťahov poskytovaných spoločnosťou“ (Mátel, 2010, s. 19).

Podľa doposiaľ získaných poznatkov vieme, že etika si kladie za cieľ skúmať ľudské správanie, morálku a snaží sa viesť človeka k dobru. S etikou sa jednoznačne prelína aj sociálna práca práve preto, že aj sociálny pracovník je v dennodennom kontakte s klientom, snaží sa o komunikáciu s ľuďmi, kde patrí cit, dodržiavanie etických princípov, stanovenie si vlastných hodnôt a schopnosť empatie.

1.1 Miesto etiky a morálky v sociálnej práci

Slovo etika je odvodené od slova ethos. Pôvodný význam slova ethos znamená zvyčajné miesto pobytu, miesto kde človek býva a kde sa človek udomácnil. Názov etika pochádza od Aristotela, ktorý ním pomenoval druh učenia o mravnosti a súčasne aj mravnosť samotnú (Miezdová, 2003).

Matoušek (2003) hovorí o etike sociálnej práce ako o súbore mravných zásad, ktoré by mal pracovník v sociálnych službách dodržiavať. V súčasnosti je v západných krajinách formovaný do podoby kodifikovaných pravidiel, ktoré sú schválené komorou národných asociácií sociálnych pracovníkov.

Vajda (2000) hovorí o etike, že sa zaoberá sa konaním a správaním ľudí, vzťahmi medzi ľuďmi navzájom, rieši morálne vedomie, čiže hodnotové štruktúry morálneho vedomia a v tomto zmysle sa jednoznačne radí medzi spoločensky aktívne vedy. Svojou orientáciou na hľadanie a určenie miesta človeka v spoločnosti a vo svete vôbec tvrdí, že samotná etika je ešte stále tesne spojená a úzko prepletená s filozofiou (Vajda, 2000).

„Etika je spojenie najvšeobecnejšieho s najsúkromnejším, je filozofiou ľudskosti, filozofiou života. Je to vedná disciplína, ktorá sa zaoberá morálkou, mravnou stránkou života človeka, jeho vonkajšieho prejavu, jednania a vzťahu k ľuďom. Navyše sa usiluje viesť človeka k dobru, skúma ľudské správanie z hľadiska jeho morálnej hodnoty a usiluje sa nájsť meradlo, ktoré by umožnilo človeku rozhodnúť, čo je dobro, čo je zlo, čestnosť, nečestnosť“ (Mráz, 2001, s 138).

„Morálka je súhrn kladných hodnôt, ktoré vyznávame, a o ktoré sa vo svojom živote usilujeme. Sú to aj pravidlá, ktoré nás vedú ku kladným hodnotám a nabádajú nás vystríhať sa zlých skutkov. Nedostatok, či opak kladných morálnych hodnôt je charakteristikou ľahostajnosti a zla v medziľudských vzťahoch“ (Miezdová, 2003, s. 11)

Dnes už vieme, že naša spoločnosť postupne prechádza procesom, ktorý nazývame transformácia a to vo všetkých oblastiach nášho spoločenského života.

Matoušek (2001) uvádza jednu z takýchto oblastí, medzi ktoré zahrňuje oblasť sféry transformácie morálky, morálnych hodnôt, etického kódexu a vzťahov v rôznych profesiách, kde sa človek prejavuje vždy vo vzťahu k druhým ľuďom. Sociálna práca je spoločensko – vedná disciplína, ale aj oblasť praktickej činnosti, ktorej cieľom je odhaľovanie, vysvetľovanie, zmiernovanie a riešenie sociálnych problémov. Sociálna práca sa opiera jednak o rámec spoločenskej solidarity, ale aj o ideál napĺňania individuálneho ľudského potenciálu. Sociálni pracovníci pomáhajú jednotlivcom, rodinám, skupinám, no v rámci celku aj komunitám dosiahnuť spôsobilosť k sociálnemu uplatneniu. Okrem toho pomáhajú vytvárať pre ich uplatnenie priaznivé spoločenské podmienky. U klientov, ktorí sa už spoločensky uplatniť nemôžu, podporuje sociálna práca čo najdôstojnejší spôsob života.

Sociálna práca má súvis aj so samotným etickým uvedomovaním práce sociálneho pracovníka a práce sociálneho pracovníka s klientom. Etické uvedomenie považujeme za základnú súčasť odbornej praxe a práce s klientmi sociálnych pracovníkov. Ich schopnosť a samotné odhodlanie konať čo najetickejšie považujeme za základný aspekt kvality služieb, ktoré sú ponúkané tým klientom, ktorí využívajú služby sociálnych pracovníkov (Code of Ethic, 2012).

Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov na svojom Valnom zhromaždení v Montreale prijala definíciu sociálnej práce ako profesiu sociálnej práce podporujúcu sociálne zmeny, riešenie problémov v daných medziľudských vzťahoch, ich delegovanie na ľudí, aby sa určitým spôsobom oslobodili a tak rástol aj ich blahobyť. Využitím teórií o ľudskom správaní a o sociálnych systémoch sociálna práca zasahuje práve tam, kde sa ľudia dostávajú do interakcie, vzájomného vzťahu so svojím prostredím. Základom sociálnej práce sú práve samotné etické princípy a hodnoty ľudských práv a sociálnej spravodlivosti (Strieženec, 2001b).

Podľa Žilovej (2000) je sociálna práca považovaná za novokonštituovaný polydisciplinárny vedný odbor, ktorý sa v praxi uplatňuje ako praktická činnosť no zároveň aj ako teoretická činnosť.

Myslíme si, že v súčasnosti má sociálna práca ako samostatný vedný odbor, ktorý je orientovaný na riešenie ľudských problémov samostatné postavenie medzi jednotlivými vednými odbormi, ktoré sa tiež zaoberajú životom človeka. Sociálna práca tak vychádza zo systému vlastných výskumov a svoje teoretické poznatky aplikuje do mnohých iných spoločenských vied medzi, ktoré patrí aj sociológia, psychológia, etika, filozofia, pedagogika a mnohé iné. Podľa preskúmanej literatúry sme toho názoru, že samotná sociálna práca a etika sú úzkym spôsobom prepojené. Sociálna práca využíva a pracuje so zámermi etiky a taktiež samotná osoba sociálneho pracovníka by mala vykonávať svoju prácu v súlade s etikou, etickými normami, princípmi a hodnotami.

1.2 Profesionálna etika a jej poslanie

Profesionálna etika vytvára koncepcie určitého povolania vo vzťahu ku škále k spoločenským hodnotám, ku ktorým má toto povolanie slúžiť, a ktoré mu dávajú raison detre, čiže akýsi zmysel života. Ďalej sa zaoberá špecializáciou jednotlivých sfér práce rôznych odborníkov, dostupnosťou či nákladnosťou ich služieb, sociálnymi koncepciami, sprístupnením odbornej pomoci a v neposlednom rade organizáciou a disciplínou v rámci svojich profesií. Nie je aplikáciou úzkej teórie, no zahrňuje množstvo aspektov politickej, sociálnej, právnej filozofie a individuálnej etiky. Profesionálna etika je odvetvie etiky, ktorého predmetom je systém noriem, upravujúcich povinnosti odborníka ku klientovi, verejnosti a mnohým iným. Keď hovoríme o profesionálnej etike rozumieme tým predovšetkým to, akým spôsobom sa prejavuje podmienenosť sociálnych úloh každej profesie v praxi mravných vzťahov (Nagyová, 2005).

Človek sa v pracovnom kolobehu začleňuje do špecifickej profesionálnej skupiny, ktorá si morálne hodnoty prispôsobuje potrebe daného pracovného zaradenia. Vznik profesionálnej etiky vyvolali podnety, potreby a požiadavky hlavne spoločnosti, v ktorej momentálne žijeme. Vznikla kvôli tomu, aby umožnila úspešne riešiť pracovné úlohy danej profesie. Chráni najmä členov profesie pred chybami postupu a následného rozhodnutia, ktoré sa dajú predpokladať. Z ľudského hľadiska môžeme rozumieť pod profesionálnou etikou v prvom rade určitý súhrn mravných požiadaviek určujúcich správanie sa v spoločnosti, vzťahy a ideály, ktoré sú charakteristické hlavne pre príslušnosť človeka k danej profesii. Zvyčajne sa tieto špecifické mravné požiadavky určujú svojim chápaním profesionálnej cti, hrdosti, statočnosti, zodpovednosti a povinnosti (Žilínek, 1997).

Podľa Halečku (2001) v koncepcii profesionálnej etiky sociálneho pracovníka je potrebné uvedomiť si tri základné roviny jej obsahu:

1. aplikácia všeobecne etických princípov, zákonitostí, hodnôt a noriem na oblasť medziľudských vzťahov určitej profesie,
2. osobitné etické normy vyplývajúce z určitého špecifického profesionálneho zamerania práce či samotnej náplni práce,
3. pravidlá etikety, ktoré majú vo výkone danej profesie aj morálno - etický význam a dosah, ak spĺňajú predpoklady morálky a nielen etikety.

Profesijnú etiku vnímame ako konkrétnu podobu morálky v danej profesii. Nepovažujeme ju za nezávislú časť etiky. So samotnou etikou je úzko prepojená. Môžeme ju vnímať ako súčasť aktuálneho a skutočného sociálneho prostredia, pričom sa tu formy správania neustále menia a sú v pohybe.

1.3 Profesionalizácia sociálnej práce

Čipkár (1997) charakterizuje profesiu ako relatívny autonómny, konzistentný systém trvale vykonávaných aktivít, ktoré si vyžadujú náročnú a rozsiahlu prípravu na vykonávanie profesijnej praxe.

Podľa anglosaského poňatia (Greenwood, 1954)(in Matoušek, 2003) sa profesia (povolanie) vyznačuje piatimi základnými vlastnosťami:

1. Systematickou teóriou – čo znamená, že zručnosti, ktoré sú pre profesiu charakteristické zahŕňajú ako intelektuálnu prípravu tak aj prax. Rozvoj a systematizácia teoretickej základne sa uskutočňuje pomocou výskumu.
2. Autoritou uznávanou klientom – klient často nedisponuje znalosťami teoretickej základne odboru a preto často nedokáže určiť aké má potreby a ako ich naplniť. Autorita profesie je základným zdrojom klientovho presvedčenia, že mu sociálny pracovník pomôže naplniť jeho potreby. Profesionála autorita je ovplyvnená sférou pôsobnosti a v neposlednom rade aj jej vzdelaním.
3. Autoritou uznávaná spoločnosťou – každá profesia sa snaží mať autoritu potvrdenú určitými privilégiami ako napríklad: kontrola nad akreditáciami a obsahom štúdijných programov.
4. Kultúrou profesie – znamená sieť formálnych a neformálnych skupín. Do formálnych skupín patria inštitucionalizované zariadenia, naopak do neformálnych skupín radíme

menšie skupiny kolegov, ktorí sa združujú z rôznych dôvodov. Vzájomná interakcia formálnych a neformálnych skupín vytvára kultúru, t.j. vlastné normy, hodnoty, symboly (písané a nepísané pravidlá správania sa ku kolegom, klientom, nadriadeným, podriadeným, stereotypy, spôsob obliekania...) Do kultúry profesie patrí aj étos povolania.

5. Etickým kódexom – moc a privilégia môžu byť zneužívané, preto je nutný kódex, ktorý reguluje správanie sa jednotlivých členov.

Veľmi podnetné a prínosné kritériá profesionality uvádzajú Cutlip, Center a Broom (in Matoušek, 2003):

- a. špecializovaná vzdelávacia príprava na získanie unikátnych znalostí a zručností, založená na teórii vyvinutej pomocou výskumu,
- b. spoločenské uznanie jedinečnej a potrebnej služby,
- c. praktická autonómia a prijatie osobnej zodpovednosti praktikov,
- d. etické kódexy a výkonové normy, vyžadované samoregulujúcimi sa združeniami kolegov.

Profesia sociálneho pracovníka je užitočná ale zároveň aj náročná. Veľmi dôležitou a podstatnou fázou na začiatku celého procesu v samotnej profesii sociálneho pracovníka je vzdelanie. Z. 448/2008 o sociálnych službách má uvádzať, že „sociálny pracovník je fyzická osoba, ktorá získala vysokoškolské vzdelanie v študijnom odbore sociálna práca v prvom stupni, druhom stupni alebo má uznaný doklad o takomto vysokoškolskom vzdelaní vydaný zahraničnou vysokou školou.“ Zákon už dnes vyžaduje mať ukončený druhý stupeň vysokoškolského vzdelania pre prácu v oblasti sociálnej sféry. Škola nás ako sociálnych pracovníkov učí, formuje a pripravuje na prácu s klientom. V začiatkovej fáze profesijnej dráhy si sociálny pracovník obohacuje poznatky, ktoré získava počas štúdia o praktické skúsenosti, adaptuje sa do pracovného života, postupne sa začína orientovať v danom odbore a zároveň sa súčasne stáva profesionálom, čiže plne kvalifikovaným pracovníkom.

2 PROFESIA SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA

Profesia sociálneho pracovníka vychádza zo štandardov pre výkon sociálnej práce, štandardov vzdelávania a ďalšej prípravy sociálnych pracovníkov vrátane ich odbornometodického vedenia v samotnej praxi. Špecifikum tejto profesie je komplexný prístup ku klientom, k ich potrebám, v ktorých sa integrujú čiastkové prístupy lekára, psychológa, sociológa, pedagóga... Zahŕňa sociálno-diagnostickú činnosť a sociálno-výchovné pôsobenie na klientov, opiera sa o moderné sociálno-terapeutické metódy práce, ktoré smerujú k riešeniu sociálnych problémov jednotlivcov, skupín a komunit. Sociálny pracovník je sprostredkovateľom vzájomného vzťahu človeka a spoločnosti (Strieženec, 1996).

Profesia sociálneho pracovníka pomáha tým, ktorí ju vykonávajú, aby dodržali nasledovné zásady:

1. Zachovanie sféry pôsobnosti sociálnej práce

Sféra pôsobnosti sociálnej práce je určovaná najmä vzťahom k iným odborom. Záber sociálnej práce a každého sociálneho pracovníka je mnohostranný a široký. Sociálni pracovníci bývajú dosť často v polohe riešenia ťažkých sociálnych situácií, či už chudobných, osamelých, starších alebo chorých ľudí a preto je pre nich dôležité poznať etický kódex sociálneho pracovníka, aby vedeli ako sa ku klientovi správať, ako s ním komunikovať a pracovať.

2. Využívanie vlastnej osobnosti v sociálnej práci

Tu je základ priorit odborná kvalifikácia, vedomosti dosiahnuté vysokoškolským štúdiom sociálnej práce, schopnosti, zručnosti, hodnotová orientácia a v neposlednom rade skúsenosti. Je tiež dôležité, aby sociálny pracovník využíval plne svoju ľudskú prirodzenosť pri práci s klientom.

3. Rešpektovanie participácie klienta

V tejto zásade je potrebná participácia klienta na sociálnej práci, ktorá je východiskom aj cieľom konania klienta. Vyžaduje si dostatočnú informovanosť a poznanie povinností, práv, postupov, prípadne inštitúcií, kde sa možno uchádzať o pomoc. Spoluúčasť klienta sa prejavuje najmä na rozhovoroch, spoločnom hľadaní pravdy a foriem kompromisov. V tejto zásade je práve klient zodpovedný za svoje konanie.

4. Uplatnenie zodpovednosti voči klientom, zamestnávateľom a spoločnosti

Profesionálny prístup sociálneho pracovníka je determinovaný zladením spoločenských záujmov, ktoré majú konkrétnu podobu záujmov zamestnávateľa, obce, sociálnych skupín, komunít a v neposlednom rade klienta.

5. Profesionálna zodpovednosť sociálneho pracovníka za rozvoj sociálnej práce

Výsledkom biopsychického vývoja jedinca je sociálna zrelosť akýmsi druhom integrácie, ktorá je charakterizovaná sebavedomím, sebaúctou, sebaistotou, jasným poznaním a vymedzením miesta v živote, emočnou stabilitou a samostatnosťou (Řezníček, 1994).

Ak chce sociálny pracovník na profesionálnej úrovni plniť svoje poslanie mal by poznať potreby a problémy existencie fungovania človeka, aby klientovi nechtiac neublížil. Tiež by mal byť oboznámený s etickým kódexom sociálneho pracovníka, ktorý slúži ako určité „vodítko“ pre pracovníka, v ktorom sú zahrnuté hodnoty a princípy práce s klientom.

2.1 Etické hodnoty v práci sociálneho pracovníka

„Ľudská dôstojnosť v pomáhajúcej profesii sociálneho pracovníka nie je len predstavou a ideou o statuse človeka, jeho postojoch v sociálnej práci, ale je to najdôležitejšie právo človeka, ktoré veľmi úzko súvisí s právom človeka na život. Každý ľudský život má jedinečnú, neopakovateľnú a neodňateľnú hodnotu a dôstojnosť, ktorá vyplýva zo samej podstaty „byť človekom“. Hlavným poslaním každého z nás je byť človekom zodpovedným a to vo všetkých rovinách – byť zodpovedný k sebe samému, k okolitému svetu a samozrejme k tým, ktorí potrebujú našu pomoc – ku klientom. Celkom prirodzene sa týchto rovín dotýka každá činnosť v rámci sociálnej práce, ktorá je pomocou, podporou, službou a zároveň aj sprevádzaním. Preto si len veľmi ťažko vieme predstaviť túto činnosť s absenciou etických súvislostí. Sociálna práca je založená hlavne na rešpekte k hodnotám a dôstojnosti všetkých ľudí. Skúmanie hodnôt nesporne patrí medzi najdôležitejšie etické témy pre pomáhajúce profesie“ (Aplikovaná etika v sociálnej práci a ďalších pomáhajúcich profesiách, 2010).

Podľa Matouška (2003) hodnoty vychádzajú z morálky a možno ich definovať ako všetko, čo považujeme za významné a dôležité. Sú to najmä mravné štandardy, ktoré majú vplyv aj na naše rozhodovanie pre jednu z možných alternatív konania.

Mravné hodnoty sa členia na:

- hodnoty mravného vedomia
- hodnoty povahových vlastností človeka
- hodnoty medziľudských vzťahov
- hodnoty ľudského konania

Za sociálnu hodnotu môžeme považovať každú hodnotu, ktorá je svojim zmyslom orientovaná na partnera v sociálnom vzťahu, osobu, skupinu, komunitu, minoritu, či celé spoločenstvo (Strieženec, 1996).

Podľa Fitchera (1957) (in sociologický slovník) pri stanovení sociálnych hodnôt by sme mali vychádzať z troch prvkov:

- sám objekt, ktorý je hodnotou
- schopnosť objektu uspokojiť sociálne potreby
- hodnotenie dotyčného predmetu a to, či prináša uspokojenie.

Profesia sociálnej práce určuje pre tých, ktorí ju vykonávajú, aby dodržiavali niekoľko inštrumentálnych hodnôt:

- rešpektovanie slobodného rozhodovania klientov
- rešpektovanie dôvernosti intímnych informácií
- zachovávanie profesionálnych zásad pri výkone praxe
- zachovávanie sféry pôsobnosti sociálnej práce
- zodpovednosť voči klientom, zamestnávateľom, obci, komunite a profesii (Řezníček, 1994).

„Profesia sociálnej práce nabáda tých, ktorí ju vykonávajú, aby dodržiavali nasledovné hodnoty:

- *Rešpektovanie slobodného rozhodovania klientov* – pod nim sa chápe právo žiť svojim vlastným životom podľa svojich predstáv, ktoré má však niekoľko polôh. Predovšetkým nemožno toto právo chápať ako rezignáciu sociálneho pracovníka a schvaľovanie akéhokoľvek jednania klienta. Sociálny pracovník musí mať aktívnu spoluprácu na rozhodovaní klienta pričom musí dodržiavať ľudskú dôstojnosť klientov a ich svojprávnosť. Riešiteľom problému je však klient a sociálny pracovník musí vedome odmietat' prebrať za neho zodpovednosť.
- *Rešpektovanie dôvernosti intímnych informácií* - u nás v našej sociálnej praxi sme ešte tak ďaleko nedospeli a preto prístup k dôverným informáciám je pre nepovolené osoby oveľa ľahší. Zachovávanie profesionálnych zásad pri výkone

praxe – dodržiavanie sféry pôsobnosti sociálnej práce, vedomé využívanie vlastnej osobnosti v praxi, zachovávanie profesionálnej objektivity, rešpekt k rozdielom medzi ľuďmi, hlavne pokiaľ ide marginálne/okrajové osobnosti a menšinové skupiny, individuálny prístup, maximalizácia spoluúčasti klientov, zodpovednosť voči klientom.

- *Zachovávaním sféry pôsobnosti sociálnej práce* - rozumieme hlavne vymedzenie jej vzťahu k psychoterapii na jednej strane a na druhej strane k politickému aktivizmu, či k sociálnemu plánovaniu. V našich ekonomických podmienkach síce nehrozí taký enormný rozvoj psychoterapie, ako zaznamenali hlavne v USA, pôvodným a hlavným poslaním sociálnej práce nie je psychoterapia finančne zaistených a spoločensky úspešných ľudí, ale riešenie problémových sociálnych situácií chudobných, osamelých, zdravotne a mentálne postihnutých ľudí.
- *Zodpovednosť voči klientom, zamestnávateľom, obci, komunite a profesii*“ (Osobnosť sociálneho pracovníka a manažment, 2012).

Myslíme si, že hodnoty v sociálnej práci neurčujú len povahu vzťahu medzi sociálnym pracovníkom a klientom ale zasahujú do celej spoločnosti. Na hodnotách vnímame to, že sú založené na princípoch práce s klientom ale aj to, že môžu v značnej miere ovplyvňovať aj samotné metódy práce, ktoré sociálny pracovník využíva pri riešení konkrétnych sociálnych problémov. Sociálnu prácu teda chápeme ako službu klientom, kde by sme mali pristupovať podľa jasných a všetkým známym pravidiel, ktorých dodržiavanie je aj verejnosťou kontrolovateľné a táto kontrola je aj skutočne realizovaná.

2.2 Etické princípy v práci sociálneho pracovníka

V etike sociálnej práce sú princípy zásadami konania (individuálna etika) a smernicami na ustanovenie poriadku (sociálna etika). Nepopisujú a neurčujú nám nijaký hotový alebo dokonca ideálny poriadok, nie sú ani nijakými konkrétnymi návodmi na konanie. Sú skôr orientačnými líniami pre konanie, ktoré treba zohľadniť vždy, a ktoré nám aj udáva smer daného konania (Sutor, 1991).

Základným kritériom pre posúdenie mravného vývoja človeka je princíp humanizmu, ktorý uplatňujú vo svojej práci samotní sociálni pracovníci. Humanizmus ako princíp považuje za najvyššiu hodnotu ľudskej dôstojnosti, ktorý predstavuje lásku človeka k človeku a jeho rešpektovanie. Princíp humanizmu môžeme považovať za mnohodimenzionálny.

Je budovaný na ľudskosti človeka, na úcte, láske k nemu a preniká všetkými vrstvami nášho konania (Gluchman, 1996).

1. Princíp spravodlivosti a rovnosti - znamená základné mravné hodnoty platné v ľudskej spoločnosti, rešpektovanie práva žiť a realizovať sa pre každého ľudského jedinca, či samotný národ. Pod pojmom spravodlivosť autor rozumie súlad konania mravného subjektu s platnými a akceptovanými mravnými hodnotami ľudskej spoločnosti. Považuje za vhodnejšie vzťahovať spravodlivosť práve k hodnotám a nie k princípom.
2. Princíp zodpovednosti - v tomto princípe ide predovšetkým o morálnu zodpovednosť mravného subjektu slobodne sa rozhodovať a niesť za svoje konanie následky. Samotné zodpovedné konanie veľmi úzko súvisí s princípmi spravodlivosti a humánnosti. Morálna zodpovednosť rešpektuje a potvrdzuje základné mravné hodnoty platné práve v ľudskej spoločnosti.
3. Princíp profesionálnej cti v sociálnej práci - vyplýva z predpokladu čestnosti, poctivosti a svedomitosti - ide o konanie založené na pravdovravnosti, otvorenosti, ktoré odmieta dvojitvornosť, faloš, pretváрку a klamstvo.
4. Princíp solidarity - vychádza z toho, že každý jeden človek žije v societe (spoločnosti), ktorú musí akceptovať a prispôbiť sa jej pravidlám. Žije v priestore, kde sa vytvárajú spoločné hodnoty. V morálnom poňatí je práve solidarita povinnosťou, ktorá vyplýva z uvedomenia vzájomných záväzkov, a ktorá spája každého človeka s inými ľuďmi (Strieženec, 2001a).
5. Princíp subsidiarity - podľa Sutora (1991) je hlavným pravidlom na stanovenie a delegovanie právomoci na príslušné články, regulovanie pri uskutočnení spoločného dobra a má funkčnosť kompetenčného pravidla. Čo znamená, že to čo chce jedinec uskutočniť vlastnými silami a môže, nesmie mu spoločnosť odobrať. Tento princíp predstavuje ochranu slobodnej iniciatívy v spoločnosti, zasadzuje sa za právo menších spoločenstiev, za budovanie spoločného poriadku zdola nahor.

Základné princípy, ktoré sme uviedli v našej diplomovej práci považujeme za primárne zásady, ktoré sociálny pracovník využíva vo svojej dennodennej práci pri riešení problémov, ktoré rieši s klientmi podľa možnosti čo možno najefektívnejšie a najadekvátnejšie.

2.3 Osobnostné a profesionálne predpoklady sociálneho pracovníka

Osobnosťou môžeme rozumieť konkrétneho človeka teda člena danej spoločnosti. Osobnosť nie je abstrakcia, ale živá bytosť, ktorú pozorujeme zvonka, alebo ktorú cítime vnútri, a ktorá je u každého jednotlivca iná. Osobnosť môže byť charakterizovaná určitými názormi, ale aj vzťahmi, vlastnými morálnymi potrebami a ďalším radom iných dôležitých vlastností. Môžeme teda hovoriť o tom, že každú jednu osobnosť charakterizuje niekoľko znakov ako napríklad schopnosti, inteligencia, temperament, charakter, rysy osobnosti a mnohé iné (Nagyová, 2005).

Strieženec (1999) uvádza, že osobnosť sociálneho pracovníka sa odvíja od kvalitného vzdelávania, sociálneho rozhľadu, integrovaného súhrnu povahových črt, profesionálnych predpokladov a schopností, schopnosti komunikácie s klientom, inštitúciami a spoločenskými organizáciami.

Levická (1998) hovorí, že sociálny pracovník pri požiadavke kvalitnej odbornej prípravy musí disponovať predovšetkým zrelou osobnosťou, morálnym statusom a schopnosťou empatie.

Režníček (1994) k mnohým ďalším osobnostným predpokladom sociálneho pracovníka zaraďuje aj tvorivosť, flexibilnú dôraznosť, schopnosť improvizácie a mnohé ďalšie.

Sociálny pracovník ako profesionál, by mal disponovať odbornými vedomosťami a samozrejme aj všeobecným prehľadom v spoločenskom dianí. V neposlednom rade musí spĺňať aj dôležité osobnostné predpoklady. Pri výkone svojej práce by si mal osvojiť základné etické princípy, ktorými sú:

Prospešnosť – ktorá predpokladá konať maximálne dobro pre konkrétneho človeka;

Neškodnosť – žiada vylúčenie akéhokoľvek úmyselného a neúmyselného poškodenia a ublíženia;

Autonómia – znamená rešpektovať rozhodnutie klienta podľa vlastného presvedčenia;

Spravodlivosť – snaží sa zaobchádzať so všetkými spravodlivo, s rovnomerným rozdelením rizík a výhod, nerobiť rozdiely medzi klientmi, poskytovať sociálnu a zdravotnú starostlivosť každému, kto ju potrebuje, bez akejkoľvek diskriminácie;

Pravdovravnosť – hovoriť iným pravdu, neklamať ich;

Dôveryhodnosť – rešpektovať dôvernú povahu informácií a činov klienta;

Porozumenie – pochopiť a akceptovať názory iných;

Rešpektovanie klienta – oceniť iných, ich práva a zodpovednosť, nakoľko rešpektovanie ostatných znamená, že s nimi nezaobchádzame len ako s prostriedkom slúžiacim k naplneniu nášho účelu;

Transparentnosť – znamená konať na základe všeobecne známych etických štandardov, ktoré akceptujú všetci zainteresovaní;

Konečnosť – znamená konať spôsobom, ktorý môže mať prioritu pred požiadavkami zákona, náboženstva a spoločenských zvyklostí (Mojtová, 2008).

Myslíme si, že sociálna práca si vyžaduje v prvom rade čo najodbornejšiu prípravu, osobnostnú zrelosť, skúsenosti a samotné etické hodnoty a princípy musí mať každý sociálny pracovník jasne pomenované. Od sociálneho pracovníka sa očakáva samostatnosť v každom smere jeho pôsobenia. Samozrejme, že pri práci s klientom sociálny pracovník môže pracovať s tímom odborníkov či už psychológom, pedagógom, právnikom a mnohými ďalšími. Dennodenne sa zaoberá zložitými životnými situáciami a problémami, do riešenia ktorých môže vnášať aj svoje vlastné životné skúsenosti a pracovať s nimi. Preto je nevyhnutné, aby sociálny pracovník najskôr poznal sám seba, vedel analyzovať svoje pocity, reakcie a dokázal z týchto poznatkov v praxi čerpať.

3 ETICKÝ KÓDEX

Etický kódex môžeme charakterizovať ako komplex rôznych etických princípov alebo pravidiel správania sa v danej spoločnosti, ktoré riadia či už jednotlivcov alebo skupiny a zaoberajú sa tým, čo je dobré, čo je zlé, teda morálnymi povinnosťami a záväzkami. Sú to vlastne základné pravidlá správania sa, ktorých dodržiavanie v procese fungovania služieb profesionálov vyžaduje a očakáva tak jednotlivec ako aj celá spoločnosť. Keďže etické princípy a hodnoty sú v každej profesii iné, mení sa podľa danej profesie aj etický kódex (Nagyová, 2005).

„Etický kódex je súhrnom noriem, ktoré slúžia na usmernenie správania sa príslušníkov profesií, organizácií a pomáhajú im riešiť etické dilemy. Kódex objasňuje zásady a požiadavky, povinnosti a očakávania voči jednotlivcovi, pomáha riešiť etické dilemy, prispieva k identite profesie, má prezentačnú úlohu a môže byť základom pre kárne konanie“ (Osobnosť sociálneho pracovníka a manažment, 2005).

Etický kódex sa snaží o to, aby stanovoval hodnoty, princípy, zásady a normy. Etický kódex sociálneho pracovníka sa týka všetkých sociálnych pracovníkov a študentov sociálnej práce bez ohľadu na ich profesijné funkčné nastavenie, v ktorom pracujú, alebo počet obyvateľov, ktorým v danej chvíli slúžia (The National Association of Social Work NASW, 2012).

Samotný kódex správania sa je charakteristickým znakom povolania sociálneho pracovníka. Z uvedeného vyplýva, že správanie odborníkov sa prejavuje najmä v pomáhaní klientovi a k jeho ochrane, k ochrane medzi kolegami navzájom a k ochrane spoločnosti ako celku (Social Work Policy Institute, 2012).

Tokárová (2003) uvádza 2 typy etických kódexov:

1. Profesionálny etický kódex
2. Etický kódex organizácie

Národná asociácia sociálnych pracovníkov hovorí o tom, že etický kódex má slúžiť ako určitý „návod“ alebo „pomôcka“ pre každodenné profesionálne správanie sa sociálnych pracovníkov. V rámci prvej časti „preambuly“ je zahrnutá funkcia sociálneho pracovníka v praxi sociálnej práce. Ďalšia časť „základné etické princípy“ pojednáva o prehľade jednotlivých princípov a poskytuje prehľad o stručnom návode pre riešenie etických otázok a dilem v praxi samotného sociálneho pracovníka (National Association of Social Work NASW, 2012).

„Etické kódexy jasne formulujú práva a povinnosti zamestnancov. Smerom dovnútra, vzťah k spolupracovníkom a smerom navonok, vzťah ku klientom, k verejnosti. Poskytuje oporný bod pri rozhodovaní pracovníkov v špecifických situáciách. Funkcia etického kódexu sa dotýka tak vertikálnej úrovne (vzťah nadriadeného – podriadeného, vzťah zamestnanec – klient), ako aj horizontálnej úrovne (vzťah medzi pracovníkmi navzájom)“ (Nagyová, 2005, s. 56).

Etický kódex má svojho autora/ov. Etický kódex sociálnych pracovníkov by mal byť platný pre všetkých pracovníkov v organizáciách. Tu sa môžeme stretnúť aj s problémom tzv. nestotožnenia sa, či už pracovníkov alebo klientov s daným etickým kódexom. Myslíme si, že sociálny pracovník sa stáva správnym, dobrým a v neposlednom rade aj profesionálnym vtedy, pokiaľ je sám schopný reflektovať zásady a normy, ktoré mu etický kódex prináša, snaží sa ich pochopiť, rozumieť im a stotožniť sa s nimi pri výkone svojej profesionálnej praxe, aby sme sa ako profesionáli mohli ďalej rozvíjať mali by sme etický kódex poznať, osvojiť si ho a rešpektovať jeho pravidlá.

3.1 Význam a dôležitosť etického kódexu

„Formulovanie etického kódexu pomáhajúcich profesií – vrátane sociálnej práce – má viacero dôvodov a významov vzhľadom na samotnú profesijnú činnosť, ochranu klientov, sociálnych pracovníkov, profesie a postavenia v spoločnosti. Medzi najdôležitejšie funkcie etického kódexu patria:

- je sprievodcom etickej praxe pre profesionálnych sociálnych pracovníkov, čo je zvlášť dôležité pre tých, ktorí začínajú pracovať v danej profesii;
- stanovuje normy, aké správanie sociálnych pracovníkov je možné posudzovať ako eticky akceptovateľné a aké nie;
- pomáha zabezpečiť ochranu klientov a členov spoločnosti;
- napomáha k disciplíne a usmerňuje výkon profesie;
- upozorňuje na morálne nebezpečenstvá konfliktov vlastného a verejného záujmu, pomáha riešiť morálne dilemy;
- je podkladom pre posúdenie sťažností a aj kritériom pre hodnotenie aktuálnej praxe;
- má význam pre profesionálnu identitu sociálnej práce na rozličných úrovniach, či už akademickej, komunitnej, politickej alebo celospoločenskej;

- je jedným zo spoločných menovateľov rôznorodých druhov sociálnych služieb a dôležitou zárukou ich kvality“ (Mátel, 2010, s. 58-59).

Etický kódex splňa svoj význam a účinok ak splňa tri hlavné kvalitatívne charakteristiky:

1. Jasnosť a zrozumiteľnosť - aby bol tento dokument jasný musí byť napísaný zrozumiteľne aj pre priemerného jednotlivca, musí byť formulovaný presne a zároveň výstižne;
2. Úplnosť – dokument by mal vyčerpávajúco obsiahnuť čo najviac dimenzií správania sa jednotlivcov;
3. Vymáhateľnosť – etický kódex by mal vychádzať z presného opisu očakávaného správania a správania, ktoré vedie k jeho porušovaniu, ako aj presné vymedzenie trestov za nedovolené prekročenie zásad kódexu (Nagyová, 2005).

Luknič (1994) uvádza nasledovné výhody, ktoré podporujú rozvoj etických kódexov:

- úsilie vynaložené na vypracovanie etického kódexu sa mimoriadne zhodnotí, najmä vtedy, ak kódex donúti veľký počet zamestnancov uvažovať o svojom poslaní a dôležitých povinnostiach, ktoré majú ako skupina aj ako jednotlivci voči sebe, svojej profesii, klientom, zamestnávateľom ale aj voči celej spoločnosti;
- vytvorený kódex sa môže využiť na generovanie ďalšej diskusie a prípadnej modifikácie kódexu;
- novoprijatým zamestnancom pomáha vstúpiť vedomie zodpovednosti, potrebu premýšľať o svojich skutkoch v morálnych pojmoch a rozvíjať hodnoty príslušné ich postaveniu;
- etický kódex sa dá využiť ako dokument, na ktorý sa zamestnanci môžu odvolať, pretože sa od nich môže kedykoľvek žiadať, aby konali v rozpore s jeho obsahom;
- zaručuje, že organizácia sa vo svojej činnosti pridržiava štandardných morálnych princípov a prípadne rozpory môžeme prostredníctvom kódexu kontrolovať.

Podľa Smrekovej – Palovičovej (1999) zavedenie etického kódexu do činnosti organizácie znamená zmenu jeho záujmovej orientácie – od preferovania maximalizácie prospechu k úsiliu zosúladiť vlastnú cieľovú orientáciu organizácie so starosťou o záujmy druhých.

Náš názor na samotný význam etického kódexu je ten, že pre sociálneho pracovníka zohráva v jeho fungovaní nesmierne dôležitú funkciu. Sociálnemu pracovníkovi by mal

slúžiť ako určitá „barla“, o ktorú sa môže oprieť, práve kvôli tomu, že etický kódex sociálneho pracovníka pojednáva o tom, ako sa má pracovník správať ku klientovi, k spoločnosti, ku kolegom ale aj k samotnému zamestnávateľovi. Slúži ako určitý návod, určuje fungovanie sociálneho pracovníka a poskytuje normy pre prácu s klientom.

3.2 Typológia etického kódexu

Podľa Tvrdoňa (1999) etické kódexy možno klasifikovať do troch typov:

- ašpiračný kódex ako prejav určitých ideálov, ku ktorým by sa v praxi malo smerovať,
- výchovný kódex ako presne určené stanovenia s rozsiahlym komentárom a samotnou interpretáciou, zámerom ktorého je ukázať, ako môže byť nápomocný pri riešení etických problémov spätých s profesionálnou praxou sociálneho pracovníka,
- regulačný kódex ako súbor detailne rozpracovaných pravidiel riadenia profesionálneho správania. Slúži aj ako podklad pre riešenie sťažností. Pravidlá sa presadzujú prostredníctvom systému monitorovania a aplikáciou sankcií za nedodržanie etického kódexu. Napriek množstvu rôznych koncepcií, modelov a vzorov neexistuje žiadny univerzálny etický kódex, ktorý by mohli zamestnanci alebo profesijné skupiny aplikovať výhradne len na svoje podmienky.

„V rámci typológie deontologických kódexov môžeme rozlišovať etické kódexy na základe viacerých kritérií. Vzhľadom na špecifickú profesiu, resp. profesijnú činnosť, rozlišujeme etický kódex zdravotníckeho pracovníka, sociálneho pracovníka, policajta, učiteľa, etický kódex psychologickéj činnosti atď. Vzhľadom na sociálnu prácu sa dá rozlíšiť etický kódex sociálneho pracovníka (napr. na Slovensku, v Českej republike, Rusku, Izraeli) a etický kódex sociálnej práce (napr. v USA, Kanade, Austrálii, Nemecku, Veľkej Británii). V druhom prípade je rozsah zvyčajne širší a komplexnejší, etická zodpovednosť nie je limitovaná výhradne na samotnú činnosť sociálneho pracovníka, ale aj na vonkajšie podmienky tejto činnosti, zodpovednosti zamestnávateľských organizácií, národných asociácií a spoločnosti. Ak sociálny pracovník musí alebo má konať profesionálne, mravne a zodpovedne, potrebuje pre svoju činnosť náležité podmienky, a ako osoba má aj svoje práva, ktoré zabezpečujú ďalší aktéri procesu profesijnej činnosti sociálnej práce (zamestnávatelia, supervízori, spoločnosť

a mnohé iné). Na základe špecializácie odbornej činnosti je možné rozlíšiť od etického kódexu sociálnej práce špecifické etické kódexy klinickej sociálnej práce, poradenstva, supervízie, sociálnej prevencie, manažmentu, výskumu, probácie a mediácie atď. Napríklad etiku v supervízii viacerí autori takmer identifikujú s etikou sociálnej práce. Obe majú spoločné isté hodnoty, princípy a etické zodpovednosti voči sebe, klientom, kolegom, pracovisku, profesii a spoločnosti“ (Revízia etického kódexu sociálnych pracovníkov, Mátel, 2011).

Supervízia ako odborná a osobitá metóda sociálnej práce a špecifická činnosť sociálnych pracovníkov si však vyžaduje aj osobitú etickú pozornosť (Mátel, Roman, 2010a). „V podmienkach Slovenskej republiky nie je však kodifikovaný etický kódex konkretizovaný pre supervíziu sociálnej práce“ (Schavel, Tomka, 2010, s. 84). Zmena sa dá zrealizovať dvomi spôsobmi – vlastným etickým kódexom alebo špecifickými časťami v širšie koncipovanom etickom kódexe sociálnej práce. Veľmi dôležitým kritériom typológie etických kódexov je aj územie dosahu jeho pôsobenia. V tomto prípade rozlišujeme medzinárodné (nadmárodné) etické kódexy, národné etické kódexy a etické kódexy organizácií, firiem či zariadení. Práve etické kódexy jednotlivých zariadení sociálnych služieb môžu nadviazať na základné hodnoty, princípy a zodpovednosti všeobecne formulované v národných a medzinárodných etických kódexoch a aplikovať ich na konkrétne cieľové skupiny klientov a špecifiká danej organizácie. Súhlas s nimi môže byť súčasťou pracovného kontraktu, čím sa zmení charakter odporúčania etického kódexu (aký má doposiaľ aj Etický kódex sociálnych pracovníkov v SR) na záväzný dokument, aspoň v danej organizácii“ (Aktualizácia etického kódexu sociálnych pracovníkov, Mátel, 2010).

3.3 Aktualizácia etického kódexu

Mátel (2010) uvádza, že revízia etického kódexu sociálnych pracovníkov je závislá najmä od:

- inštitucionálneho zabezpečenia,
- personálneho zabezpečenia odborníkmi a špecialistami na sociálnu prácu a profesijnú etiku,
- koncepčného spracovania, ktorého neoddeliteľnou súčasťou je tzv:
 - a. procedurálny koncept,
 - b. obsahový koncept,

c. štrukturálny koncept.

„Inštitucionálne zabezpečenie aktualizácie etického kódexu je na Slovensku jedným zo zásadných problémov. Vzhľadom na dejinnú súvislosť by mala najvhodnejšiu pozíciu Asociácia sociálnych pracovníkov na Slovensku, ktorá je členskou organizáciou IFSW a v rámci nej bol utvorený a deklarovaný súčasný etický kódex sociálnych pracovníkov. Táto, žiaľ v súčasnosti nevykazuje takmer žiadnu činnosť na Slovensku ani smerom k IFSW. To znamená, že niet reálnej inštitúcie, ktorá by iniciovala, forsirovala a reálne uskutočňovala revíziu a aktualizáciu etického kódexu sociálnej práce. Otázkou je, či je možné a vhodné činnosť ASP na Slovensku oživiť, resp. hľadať iné inštitucionálne zabezpečenie? V druhom prípade je na zváženie, či by bolo vhodnejšie vypracovanie novšieho etického kódexu v rámci štátnej správy (pod gesciou MPSVaR) alebo v rámci niektorej z aktívne pôsobiacich mimovládnych organizácií s predbežnou poznámkou, že práve tieto zvyčajne reprezentujú len istú špecifickú skupinu v rámci sociálnej práce (do úvahy pripadajú napr. Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci na Slovensku; Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov; Asociácia poskytovateľov sociálnych služieb). Výhoda týchto asociácií je v tom, že majú široký potenciál odborníkov na sociálnu prácu a profesijnú etiku. Eventuálnou alternatívou by bola spoločná prípravná etická komisia pozostávajúca z odborníkov – zástupcov verejnej správy a mimovládnych organizácií

pod gesciou MPSVaR. V tejto súvislosti je vhodné pripomenúť, že na Slovensku chýba stavovská organizácia sociálnych pracovníkov, vrátane jednej silnej zastrešujúcej asociácie s etickou komisiou. Návrh zákona o zriadení Slovenskej komory sociálnych pracovníkov v minulosti vypracoval Štefan Strieženec. Žiaľ, po jeho náhlej smrti sa žiadnu obdobnú inštitúciu doposiaľ nepodarilo zriadiť“ (Mátel, Roman, 2010c).

„V rámci tohto inštitucionálneho vákua by bolo vhodné spojiť najmä ľudský potenciál odborníkov z oblasti vzdelávania, klinickej sociálnej práce, sociálnych služieb a etiky z rozličných inštitúcií, ktorí majú vážny záujem o zvýšenie kvality poskytovania sociálnej práce a sociálnych služieb práve rozvojom profesijnej etiky. V rámci spoločného dialógu sa zvýšia možnosti nájdenia vhodného inštitucionálneho riešenia“ (Aktualizácia etického kódexu sociálnych pracovníkov, Mátel, 2010).

Etický kódex sociálnych pracovníkov, s ktorým sa v súčasnosti pracuje je z roku 1997. Myslíme si, že aktualizácia etického kódexu sociálnych pracovníkov je v súčasnosti nevyhnutná, ba priam až alarmujúca. Prečo sa niektoré zákony revidujú a aktualizujú

v priebehu niekoľkých rokov viac krát a etický kódex sociálneho pracovníka máme už neuveriteľných 15 rokov jeden a ten istý? Počas štúdia nám bolo prednášané, že sociálny pracovník by sa mal počas celej svojej praxe neustále vzdelávať a prijímať najnovšie informácie, mal by vnímať všetko nové a aktuálne, aby klientovi žiadnym spôsobom neuškodil a v konečnom dôsledku vieme, že zodpovednosť za klienta nesú v prvom rade sociálni pracovníci. Tu je možno vhodné položiť si ďalšiu otázku. Neubližujeme klientovi ak v dnešnej modernej spoločnosti pracujeme s etickým kódexom sociálneho pracovníka, ktorý je z roku 1997? A po týchto otázkach si myslíme, že etický kódex bude vtedy ozajstným dokumentom, keď bude aspoň do istej miery aktualizovaný. Nachádzame sa v dobe, ktorá napreduje pomerne rýchlym tempom, v dobe ktorá je pretechnizovaná a tu je na mieste položiť si otázku, či Etický kódex sociálnych pracovníkov z roku 1997 je pre súčasnosť a samotných sociálnych pracovníkov postačujúci, aktuálny, rozsahovo primeraný, dostatočne rozpracovaný, či neškodí samotnému sociálnemu pracovníkovi a v neposlednom rade aj klientovi? Náš názor, ktorý je síce len teoretický, keďže dlhodobo v praxi nefigurujeme je, že etický kódex sociálneho pracovníka je zastaralý. Funkcie, ktoré sú uvádzané v preambule sú pre dnešnú dobu nepostačujúce a zostručnené. V princípoch, ktoré sú uvedené v etickom kódexe sociálneho pracovníka je niekoľko nezrovnalostí a pracovník, ktorý príde do praxe nemusí dostatočne pochopiť zmysel a význam daných princípov. Konkrétnym príkladom podľa nás je princíp číslo 2., ktorým je Etická zodpovednosť voči klientom konkrétne v bode I., ktorým sú Honoráre. Tento princíp by sme s etického kódexu sociálneho pracovníka úplne vyňali. Prvý dôvod na odstránenie tohto bodu je ten, že tento bod je úplne nejasný, nezrozumiteľný a môže zavádzať. Druhý dôvod je ten, že ak sa myslí honorárom nejaká finančná odmena od klienta tak tento dôvod je úplne neprijateľný, práve kvôli tomu, že sociálny pracovník môže byť aj zamestnancom práve štátnej a sociálnej sféry, kde prijímanie akéhokoľvek honoráru navyše od svojho fixného platu je neprípustné a neetické, nakoľko tohto pracovníka financuje štát a od klienta v nijakom prípade nemôže prijať žiaden honorár.

4 PRIESKUM

K stanoveniu témy nášho prieskumu, ktorý je zameraný na získanie informácií o pohľade odborníkov z oblasti sociálnej práce na etický kódex v SR o jeho dodržiavaní a aktuálnosti, nás motivovala prax počas štúdia. Zvolili sme kvalitatívny prieskum, aby sme tak hlbšie mohli porozumieť participantom a ich situáciám v ich pracovnom živote. Teória nám odhalila rôzne pohľady a podoby na samotný etický kódex v sociálnej práci. Na základe teórie, ktorú sme spracovali sme dospeli k cieľu zistiť, ako sa na etický kódex pozerajú samotní odborníci v sociálnej práci. „Cieľom kvalitatívneho výskumu je totiž porozumieť ľuďom a udalostiam v ich živote. Kvalitatívni skúmatelia sa sústreďujú skôr na subjektívny svet osôb, na ten, ktorý existuje v ich mysli a na to je najlepším nástrojom skúmania vlastný úsudok a skúsenosti skúmateľa“ (Gavora, 1999, s. 166). V prieskumnej časti našej diplomovej práce sme vychádzali najmä z názvu témy.

4.1 Určenie cieľa

Naším hlavným zámerom bola realizácia prieskumu s cieľom zistiť názor vybraných odborníkov zo sociálnej práce na Etický kódex sociálnych pracovníkov v Slovenskej republike.

Vymedzenie cieľov

C1: Zistiť pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov

C2: Zistiť negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov

C3: Zistiť konkrétne návrhy na zmenu etického kódexu od sociálnych pracovníkov

Prieskumné otázky

V našom prieskume budeme vychádzať najmä z teoretickej literatúry a z iných podobných výskumov. Vychádzajúc z cieľov, ktoré sme si stanovili, formulujeme tri hlavné prieskumné otázky:

1. Aké pozitíva vidia sociálni pracovníci v rámci etického kódexu sociálnych pracovníkov?
2. Aké negatíva / nedostatky vidia sociálni pracovníci v rámci etického kódexu sociálnych pracovníkov?
3. Aké konkrétne návrhy na zmenu by prijali sociálni pracovníci v etickom kódexe sociálnych pracovníkov?

4.2 Metódy prieskumu

Výberový súbor

Gavora (2007) tvrdí, že cieľ výskumu sa dá formulovať aj formou otázok, na ktoré samotný výskum hľadá odpovede. Výskumná otázka je primeraným a dobrým nástrojom, ktorý môže viesť výskumníka, aby hľadal všetky možné odpovede.

Miovský (2006) je toho názoru, že metóda výskumného súboru by mala byť podriadená najmä cieľom samotného prieskumu tak, aby vo vzťahu ku skúmanému problému bola dosiahnutá saturácia všetkých dát.

Gavora (2007) hovorí že, kvalitatívny výskum sa snaží pracovať s menším počtom osôb, ktoré by mali byť vhodne zvolené podľa danej témy a problematiky. Ideálne je, keď údaje získané od participantov plne obsiahnu významové kategórie, avšak počet osôb nie je rozhodujúci, rozhodujúce je to aké údaje daný participant poskytne.

Základným kritériom nášho súboru boli sociálni pracovníci pracujúci na UPSVaR v Nitre. Prieskumnú vzorku tvorilo 12 vybraných pracovníkov, ktorí sú v praxi sociálnych pracovníkov dlhšie ako 10 rokov, pracovníci, ktorí denno-denne pracujú s etickým kódexom sociálneho pracovníka, a ktorí poskytujú odborné služby a poradenstvo v rámci sociálnej práce. Teda výber participantov tvoriaci náš prieskumný súbor bol zámerný. Vychádzali sme z toho, že predmetom našej diplomovej práce sú pracovníci sociálnej práce, ktorí naplno využívajú etický kódex sociálneho pracovníka a preto sme sa v našom prieskume rozhodli použiť podľa Miovského (2006) metódu tzv. samovýberu, kde sme sa prostredníctvom zámerného výberu cez danú inštitúciu dostali k potrebnej prieskumnej vzorke. Tá bola založená na princípe dobrovoľnosti. Viacerým potencionálnym účastníkom, participantom prieskumu sme ponúkli možnosť sa do prieskumu zapojiť, ale bolo na ich vlastnom rozhodnutí a uvážení, či ponuku príjmu alebo odmietnu. Pred začiatkom samotného rozhovoru sme sa zoznámili s pracovníkmi, s ktorými sme viedli osobný rozhovor. Otázky z prieskumu, ktorý sme realizovali

v mesiaci február 2012 boli otvorené a snažili sme sa tieto otázky položiť tak, aby skúmané osoby pochopili samotný význam otázok a následne na ne odpovedali. Naším zámerom bolo aj to, aby sa jednalo o jasnú problematiku, ktorú ovládali. Počas nahrávania sme si robili poznámky, zaznamenali sme si čas a miesto rozhovoru. Samotný rozhovor sme si zaznamenávali na mobilný telefón a odpovede našich participantov sme neskôr ručne prepisovali. Následne sme záznamy zoradili do nami vopred určených kategorických oblastí a spracovali. Takto zhrnutý materiál sme analyzovali, interpretovali a výsledky sme exportovali do nasledovnej tabuľkovej podoby.

5 VÝSLEDKY

V tejto kapitole sme zhrnuli získané výsledky, ktorých analýza bola prevedená do prehľadnej tabuľkovej podoby. V tejto časti prezentujeme výsledky kvalitatívnych analýz. Našou snahou bolo vytvoriť z odpovedí na otázky prehľadný obraz, ktorý by vyjadroval početnosť výskytu odpovedí určitého tematického rázu a motívu .

5.1 Realizácia prieskumu

V našom prieskume sme sa rozhodli postupovať nasledovne. Najskôr sme si vytvorili podľa línie teórie, cieľov a prieskumných otázok kategorické oblasti skúmania a potom sme kategorizovali voľné odpovede participantov, kde sme si stanovili nasledovné kategorické oblasti:

1. Pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov
2. Negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov
3. Návrhy na zmenu etického kódexu

5.2. Pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov

Tab. 1 Pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov

Popis kategórie	Kategórie	Početnosť
<i>Na základe kódexu dochádza k nasledovným pozitívam v tejto kategórii: - k priamejšej spojitosti práce sociálny pracovník vs. klient, - záujem o klienta zo strany sociálneho pracovníka, - profesionálny a ľudský prístup ku klientovi na báze stanoveného etického kódexu sociálnych pracovníkov</i>	Kontakt s klientmi	2
<i>Základná súčasť skvalitnenia práce, sociálny pracovník sa snaží o dodržiavanie etického kódexu, čo v konečnom dôsledku prispieva k skvalitneniu jeho práce</i>	Etický kódex ako skvalitnenie práce sociálnych pracovníkov	2
<i>Základnou súčasťou etického kódexu podľa participantov je: dodržiavanie noriem, zásad, princípov, pravidiel, zodpovednosť voči klientovi, profesionalita, aplikácia v praxi</i>	Etický kódex ako základná súčasť sociálnych pracovníkov	8

<i>Prvá časť kódexu je: jasná, zrozumiteľná, prehľadná, dostatočne rozpracovaná, vystihuje to, na čo je sociálna práca zameraná a tým kódex plynule prechádza do vzťahu s etikou a kódexom, čím samotná I. časť kódexu vystihuje svoju podstatu</i>	Výstižnosti I. časti etického kódexu	8
<i>Funkcie sú pre súčasnosť plne postačujúce v každom bode etického kódexu, správne spracovanie a aj následné prepojenie súvisí s nadväznosťou jednotlivých funkcií, funkcie v etickom kódexe sociálnych pracovníkov sa snažia o to, aby pracovníka viedli k čo najväčšej zodpovednosti, snažia sa o pracovníkovu profesionalizáciu a takisto aj o profesionalizáciu samotnej sociálnej práce ako služby. Toto všetko vedie našich participantov k spokojnosti s funkciami v etickom kódexe</i>	Spokojnosť s funkciami etického kódexu sociálnych pracovníkov	7
<i>Pozitíva etických hodnôt a princípov vidia participantí v: -zodpovednosti, autonómii samotného klienta, - rešpektovaní ľudských práv a dôstojnosti človeka, empatie sociálneho pracovníka, dôvere a čestnosti</i>	Dôležitosť etických hodnôt v etickom kódexe pre výkon praxe	2
<i>Pre súčasnosť sú aktuálne, sú rozsahovo prijateľné, nie je potrebné ich dopĺňať ani meniť význam samotných princípov, v súčasnosti sa dá s týmito princípmi plnohodnotne pracovať a dodržiavať ich</i>	Postačujúce etické princípy	8
<i>Formulované vety a jednotlivé body v etickom kódexe sociálneho pracovníka sú rozsahovo postačujúce a pre prax plne využiteľné</i>	Dostatočná formulácia etického kódexu ako celku	7
<i>Súčasná podoba je postačujúca, zachovanie aktuálneho spoločenského významu etiky vo vzťahu ku klientom, kolegom, spoločnosti</i>	Zachovanie aktuálnosti	5
<i>Nadštandardné aplikovanie v praxi, aplikácia etického kódexu, jednotlivých funkcií a princípov v plnom rozsahu, aplikujú sa nad rámec samotného etického kódexu sociálnych pracovníkov, aplikácia je podmienená aj preukázateľnými výstupmi z prostredia štatistických údajov</i>	Maximálna aplikácia v praxi	12
<i>Zodpovednosť voči klientovi je preukázaná podľa participantov: čestnosťou, dôverou, službou samotnému klientovi, zastupovaním klienta v rôznych situáciách, slušnosťou voči klientovi, podporou práv klienta, rešpektom voči klientovi, zachovaním autonómie v prospech klienta</i>	Existencia bodu 2. princípu Zodpovednosť voči klientovi	9

<i>Udržanie cti, rozvoj vlastných poznatkov</i>	Existencia bodu 5. princípu Zodpovednosť voči svojej profesii	3
<i>Inovácia v etickom kódexe, či už ako celku alebo v jednotlivých funkciách a princípoch v súčasnosti nie je potrebná, etický kódex sociálneho pracovníka je v súčasnosti úplne v poriadku, žiadne konkrétne zmeny nie sú potrebné</i>	Zmena nie je potrebná	7
<i>Koncept etického kódexu by mal zostať vo svojej súčasnej podobe, participanti v súčasnosti nepovažujú za dôležitú práve zmenu v koncepcii kódexu</i>	Aktuálny koncept etického kódexu	7
Celkový počet výrokov na čiastkový cieľ: Pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov		87

Kategória „*Kontakt s klientmi*“ nám pojednáva o dôležitosti etického kódexu u samotných sociálnych pracovníkov. Na túto kategóriu nám odpovedali (2) participanti. Táto kategória zahŕňa profesionálny a ľudský prístup ku klientovi zo strany sociálneho pracovníka práve na základe etického kódexu. Sociálni pracovníci tu považujú etický kódex sociálneho pracovníka ako určitý nástroj pre ich priamu prácu s klientom .

Ďalšia kategória s názvom “*Etický kódex ako skvalitnenie práce sociálnych pracovníkov*” (2). Táto kategória nám určuje prácu s etickým kódexom, ktorý by mal slúžiť ako pomôcka pre kvalitnejšiu prácu a lepší výkon sociálneho pracovníka voči klientovi, organizácii, kolegom. Túto kategóriu zodpovedali (2) participanti z celkového počtu 12 výrokov. Kategória pojednáva najmä o tom, že sociálni pracovníci vnímajú etický kódex ako súčasť skvalitnenia práce sociálnych pracovníkov.

“*Etický kódex ako základná súčasť sociálnych pracovníkov*”. Na túto kategóriu nám zodpovedalo (8) participantov. Oslovení participanti tu načrtli prečo práve etický kódex sociálneho pracovníka vnímajú ako základnú súčasť ich práce. Základnou súčasťou etického kódexu podľa participantov je: dodržiavanie noriem, zásad, princípov, pravidiel, zodpovednosť voči klientovi, profesionalita a samotná aplikácia v praxi.

Kategória „*Výstižnosť I. časti etického kódexu*“ s počtom výpovedí (8) mala tiež dost vysoké zastúpenie. Tu sa participanti zhodli na tom, že prvá časť etického kódexu sociálnych pracovníkov je jasná, zrozumiteľná, prehľadná, dostatočne rozpracovaná. Snahou prvej časti je vystihnúť to, na čo je sociálna práca zameraná a tým samotný kódex

plynule prechádza do konkrétneho vzťahu, vzťahu s etikou a kódexom, čím samotná I. časť kódexu vystihuje svoju podstatu. Participanti nie sú toho názoru, že by etický kódex sociálneho pracovníka v prvej časti bolo potrebné objasňovať alebo inak formulovať. Z celkového počtu 12 výrokov bola väčšina zato, že I. časť kódexu je výstižná a to považujeme za pozitívum.

Kategóriu „*Spokojnosť s funkciami etického kódexu sociálnych pracovníkov*“, označili (7) participanti. Títo participanti sú toho názoru, že funkcie sú postačujúce a to v každom bode, o ktorom etický kódex pojednáva. Ďalej považujú funkcie v kódexe za správne spracované a aj ich následné prepojenie a nadväznosť je logická. Funkcie v etickom kódexe sociálnych pracovníkov sa podľa participantov snažia o to, aby pracovníka viedli k čo najväčšej zodpovednosti, snažia sa o pracovníkovu profesionalizáciu a aj profesionalizáciu samotnej sociálnej práce ako služby. Toto všetko vedie našich participantov k spokojnosti s funkciami v etickom kódexe.

Ďalšia kategória, ktorá nám vyplynula z čiastkového cieľa nesie názov „*Dôležitosť etických hodnôt v etickom kódexe pre výkon praxe*“ s počtom výrokov (2). Podľa participantov dôležitosť hodnôt v etickom kódexe pozostáva v: zodpovednosti, v autonómii samotného klienta, v rešpektovaní ľudských práv a v dôstojnosti človeka, v empatii sociálneho pracovníka, v dôvere a v čestnosti. Participanti uvádzajú aj to, že každý jeden človek má svoj vlastný rebríček hodnôt a pre každého sú v živote človeka tieto jednotlivé hodnoty na inom mieste.

Kategória, ktorú sme si určili na základe jednotlivých výpovedí pri prvom čiastkovom ciele dostala názov „*Postačujúce etické princípy*“ s počtom výrokov (8). Kategória nám pojednáva o ďalšom pozitive, ktoré je podľa oslovených participantov v tom, že formulácia etického kódexu v princípoch je pre súčasnosť aktuálna, rozsahovo prijateľná, nie je potrebné ich doplnenie ani nie je potreba zmeny významu samotných princíпов. V súčasnosti sa dá s týmito princípmi plnohodnotne pracovať a dodržiavať ich.

„*Dostatočná formulácia etického kódexu ako celku*“ (7). Tu participanti rozobrali súčasnú formuláciu etického kódexu. Podľa nich sú formulované vety a jednotlivé body v etickom kódexe sociálneho pracovníka rozsahovo postačujúce a pre prax plne využiteľné.

Kategória s názvom „*Zachovanie aktuálnosti*“ (5) nám pojednáva o zachovaní súčasnej podoby kódexu. Podľa participantov je postačujúca a zachovať by sa mal aj aktuálny spoločenský význam etiky vo vzťahu ku klientom, kolegom, spoločnosti.

Kategória, ktorú sme si určili pri čiastkovom ciele Pozitíva etického kódexu dostala názov „*Maximálna aplikácia v praxi*“. Túto kategóriu nám zodpovedalo (12) participantov.

Všetci oslovení participanti sa zhodli na absolútnej aplikácii etického kódexu sociálnych pracovníkov v ich samotnej praxi. Boli toho názoru, že etický kódex aplikujú počas výkonu svojej praxe niekedy až nadštandardne, čiže nad rámec tých kompetencií, o ktorých hovorí etický kódex, nakoľko k samotnej aplikácii u nich dochádza v plnom rozsah. Zhodli sa aj na tom, že výsledky tejto aplikácie sú podmienené aj preukázateľnými výstupmi z prostredia štatistických údajov, ktoré majú k dispozícii na svojom pracovisku.

Kategória „*Existencia bodu 2. princípu Zodpovednosť voči klientovi*“ s počtom výrokov (9) nám odкрýva ďalšie pozitívum zo strany participantov. Táto kategória pojednáva o tom, že sociálny pracovník má podľa etického kódexu pristupovať ku klientovi čo najzodpovednejšie a toto oslovení participanti aj vyzdvihli. Sú toho názoru, že etický kódex sociálnych pracovníkov v princípe *Zodpovednosť voči klientovi* zastáva najväčšie a hlavné pozitívum, práve kvôli tomu, že sociálny pracovník pracuje pre klienta. Etický kódex tu podľa participantov vyzdvihuje mnohé pozitíva ako: česťnosť, dôvera, služba klientovi, zastupovanie klienta, slušnosť voči klientovi, podpora jeho práv, rešpekt a zachovanie autonómie v prospech každého klienta.

Kategóriu „*Existencia bodu 5. princípu Zodpovednosť voči svojej profesii*“ označili (3) participanti z celkového počtu 12. Zhodli sa na tom, že táto kategória má pozitíva nielen pre klienta ale aj pre samotného sociálneho pracovníka. Táto kategória z pohľadu participantov pojednáva o udržaní cti voči sebe, voči svojej vlastnej profesii a aj voči rozvoju vlastných poznatkov každého sociálneho pracovníka.

Ďalšia kategória, ktorú sme si pomenovali na základe výrokov od participantov nesie názov „*Zmena nie je potrebná*“ s počtom výrokov (7). Táto kategória pojednáva o nasledovnom: oslovení sociálni pracovníci si myslia, že v etickom kódexe sociálneho pracovníka nie je potrebná žiadna inovácia, s aktuálnym kódexom sú spokojní, v práci ich etický kódex žiadnym spôsobom neobmedzuje a preto zmenu za potrebnú nepovažujú. Inovácia v etickom kódexe, či už ako celku alebo v jednotlivých funkciách a princípoch v súčasnosti nie je potrebná, etický kódex sociálneho pracovníka je v súčasnosti úplne v poriadku a žiadne konkrétne zmeny nie sú potrebné.

Posledná kategória dostala názov „*Aktuálny koncept etického kódexu*“ (7). Táto kategória pojednáva o koncepcii etického kódexu. Participanti sú toho názoru, že koncept etického kódexu by mal zostať vo svojej aktuálnej podobe, v súčasnosti nepovažujú za dôležitú práve zmenu v koncepcii kódexu. Etický kódex by si mal zachovať spoločenský význam etiky vo vzťahu ku klientom, kolegom a spoločnosti, čiže sa zhodujú

na tom, že kódex sociálneho pracovníka by sa mal zachovať v aktuálnej podobe, s ktorou sociálni pracovníci momentálne pracujú a tak zmena konceptu nie je podľa nich žiaduca.

5.3 Negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov

Tab. 2 Negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov

Popis kategórie	Kategórie	Početnosť
<i>Kódex je vo všeobecnosti formulovaný jednoducho, čím dochádza k rôznym nezrovnalostiam, princípy sú nejasné, formulácia nie je primeraná, funkcie sú príliš zosťručené</i>	Všeobecne slabá formulácia etického kódexu	5
<i>Koncept etického kódexu je úzko formulovaný a jeho pochopenie a význam nie sú pre súčasnosť na prvý pohľad zrejmé</i>	Koncept etického kódexu je nevyhovujúci	2
<i>Nepostačujúce objasnenie bodu 4. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči zamestnávateľom a zamestnávateľským organizáciám písmeno L. Závazky voči zamestnávateľským organizáciám, bod 2. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči klientom písmeno I. Honoráre- treba upresniť</i>	Nepostačujúce objasnenie vybraných etických princípov	2
<i>Sociálny pracovník v etickom kódexe nemá žiadne práva, v súčasnom etickom kódexe sa neprikladá žiadny dôraz na práva sociálneho pracovníka, nepostačujúca konkretizácia ochrany a práv sociálnych pracovníkov, tu by malo nastať rozšírenie o samotnú ochranu a určenie jednotlivých práv sociálnych pracovníkov pre výkon ich práce a nakoniec úplne celkové rozšírenie bodu 5 konkrétne napríklad o supervíziu, na ktorú majú všetci sociálni pracovníci zo zákona nárok a právo</i>	Žiadny dôraz na práva sociálneho pracovníka	8
<i>Vybrané princípy treba zmeniť, doplniť, objasniť, aktualizovať etický kódex v legislatíve, etický kódex je potrebné zakomponovať, aplikovať a implementovať do súčasnej platnej legislatívy</i>	Negatívom je revízia etického kódexu	5

Celkový počet výrokov na čiastkový cieľ: Negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov		22
---	--	-----------

Nielen táto kategória s názvom „*Všeobecne slabá formulácia etického kódexu*“ (5), ale aj všetky ostatné v tejto časti hovoria o negatíve / nedostatku v etickom kódexe sociálnych pracovníkov. Participanti v tejto kategórii vyzdvihli to, že etický kódex je vo všeobecnosti formulovaný jednoducho, čím dochádza k rôznym nezrovnalostiam. Princípy sú nejasné, formulácia nie je primeraná, funkcie sú príliš zostručnené. Jasnejšia by mala byť aj konkretizácia a formulácia z oblasti morálky sociálneho pracovníka voči klientovi, a za nevyhovujúci považujú oslovení sociálni pracovníci bod 5. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči svojej profesii, ktorý sa nachádza v princípoch etického kódexu, kde nie je vyšpecifikovaná zodpovednosť sociálneho pracovníka voči jeho vlastnej profesii. Participanti sú za jeho celkové rozšírenie, do ktorého by zahrnuli napríklad supervíziu, lojálnosť voči kolegom, prípadne samotnú zodpovednosť voči kolegom.

Kategória s názvom „*Koncept etického kódexu je nevyhovujúci*“ (2) pojednáva o negatíve samotného konceptu ako celku etického kódexu. Podľa participantov je koncept etického kódexu úzko formulovaný a jeho pochopenie a význam nie sú pre súčasnosť na prvý pohľad zrejmé.

Kategória „*Nepostačujúce objasnenie vybraných etických princípov*“ (2) z celkového počtu 12 oslovených participantov nám odкрýva dva princípy, ktoré sú podľa sociálnych pracovníkov nepostačujúce. Sú toho názoru, že je potrebné upresnenie bodu 4. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči zamestnávateľom a zamestnávateľským organizáciám písmeno L. – Záväzky voči zamestnávateľským organizáciám, nakoľko tu podľa nich nie je jasné, čo sa pod týmto bodom myslí a aká by mala byť jeho podstata. Ako druhý bod, ktorý participanti považovali za nepostačujúci je upresnenie bodu 2. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči klientom písmena I. – Honoráre. Pod týmto bodom tiež nie je participantom jasné, čo sa ním myslí a aký cieľ má tento bod splňať.

Predposledná kategória nesie názov „*Žiadny dôraz na práva sociálneho pracovníka*“ s počtom výrokov (8). Pri tejto kategórii sa participanti zhodli na tom, že sociálny pracovník v etickom kódexe nemá stanovené žiadne práva. Na práva, ktoré patria aj sociálnemu pracovníkovi, nielen klientovi sa neprikladá žiadny dôraz, čo môže byť v konečnom dôsledku aj na škodu samotného sociálneho pracovníka. V súčasnom etickom

kódexe sa neprikladá žiadny dôraz na práva sociálneho pracovníka, nepostačujúca je podľa participantov aj konkretizácia ochrany sociálnych pracovníkov - tu by malo nastať rozšírenie o samotnú ochranu a určenie jednotlivých práv sociálnych pracovníkov pre výkon ich práce, jasnejšia konkretizácia by sa mala týkať aj oblasti morálky sociálneho pracovníka voči klientov, nakoľko aj táto časť v etickom kódexe je podľa participantov zanedbaná a nakoniec úplne celkové rozšírenie bodu 5. Zodpovednosť voči svojej profesii konkrétne napríklad o supervíziu.

Posledná kategória pojednáva o negatívne / nedostatku v etickom kódexe s príznačným názvom „*Negatívom je revízia etického kódexu*“ (5). Piaty s dvanástich oslovených participantov sa zhodujú na tom, že zmena v etickom kódexe je v súčasnej dobe nutná. V tejto kategórii nám popísali že, vybrané princípy treba zmeniť, doplniť, objasniť, aktualizovať celý etický kódex v legislatíve, a to, že etický kódex je potrebné zakomponovať, aplikovať, implementovať do súčasnej platnej legislatívy.

5.4 Návrhy na zmenu etického kódexu

Tab. 3 Návrhy na zmenu etického kódexu

Popis kategórie	Kategórie	Početnosť
<i>Doplnenie funkcií a princípov v oblasti podpory spravodlivosti stratégií služieb a sociálnoprávnej ochrany, objasnením funkcií by došlo k väčšiemu poskytnutiu informácií a k širšiemu uplatneniu v praxi, aktualizácia a doplnenie by mala nastať v každom bode, nakoľko podľa názoru participantov sú tieto body neobjasnené a pre súčasnosť nezrozumiteľné, rozšírenie by sa malo týkať najmä druhej funkcie a to o podporu koncepčnosti sociálnej práce</i>	Rozšírenie, doplnenie a objasnenie funkcií uvedených v preambule etického kódexu	4
<i>Doplnenie zodpovednosti sociálneho pracovníka voči sebe samému - tento princíp by sa mohol týkať podľa našich participantov: asertivity, vyjadrovania, životného štýlu alebo psychohygieny...</i>	Doplnenie etického princípu o etickú zodpovednosť voči sebe samému	4

<p><i>Konkretizovanie bodu 2. písmena I. Honoráre – nie je jasný účel a myšlienka tohto bodu, iná formulácia písmena L. – Závazky sociálnych pracovníkov voči zamestnávateľovi – konkrétne napríklad o dodržiavanie zmluvných podmienok, formulácia nového bodu v etickej v zodpovednosti sociálneho pracovníka voči klientom tu by sme uviedli ďalší bod pod názvom Klient ako známa osoba pre sociálneho pracovníka, kde by sa sociálny pracovník mal odosobniť od toho, že danú osobu pozná napríklad ako svojho suseda, priateľa či naopak osobu, ktorá mu nie je sympatická, alebo s ktorou mal niekedy v minulosti konflikt a tak na základe tohto bodu by mal sociálny pracovník k nemu pristupovať ľudsky, profesionálne a eticky.</i></p>	<p>Konkretizácia a formulácia etických princípov</p>	<p>7</p>
<p><i>Sociálny pracovník nemá v etickom kódexe žiadne práva, väčší dôraz v etickom kódexe by sa mal prikladať aj ochrane práv sociálnych pracovníkov počas výkonu ich práce v teréne, neošetrená ochrana sociálnych pracovníkov v etickom kódexe</i></p>	<p>Presné ukotvenie práv v etickom kódexe pre sociálnych pracovníkov</p>	<p>8</p>
<p><i>Etický kódex by mohol vytvoriť dodatok, legislatívnu normu alebo rámec pre ochranu práv sociálnych pracovníkov, ochrana sociálneho pracovníka by mohla byť aj zahrnutá i princípoch etického kódexu</i></p>	<p>Zakomponovanie práv sociálneho pracovníka do etického kódexu</p>	<p>4</p>
<p><i>Prispôsobenie medzinárodným normám v samotnom koncepte kódexu, výstižnejšia podoba etického kódexu v celkovom jeho kontexte, mal by mať podstatu spoločenského kontextu so zameraním na morálku vo všetkých bodoch a funkciách, väčší dôraz v koncepte etického kódexu na sociálneho pracovníka - na jeho práva, mal by vyšpecifikovať najdôležitejšie oblasti zamerané na poradenstvo, supervíziu, prípadne manažment</i></p>	<p>Zmena etického kódexu v koncepcnosti</p>	<p>3</p>
<p><i>Rozpracovanosť všetkých princípov treba objasniť, doplniť, zmeniť, niektoré úplne vynechať - odstrániť, mal by čo najskôr nadviazať na súčasnú platnú legislatívu, mal by sa zamerať aj na práva sociálneho pracovníka, čo sa týka výjazdov do terénu</i></p>	<p>Konkrétne zmeny v oblasti princípov a legislatívy</p>	<p>4</p>

<i>k problémovým a neprispôsobivým klientom</i>		
Celkový počet výrokov na čiastkový cieľ: Návrhy na zmenu etického kódexu		34

V treťom čiastkovom celi s názvom Návrhy na zmenu sme si určili 7 základných kategórií.

Prvá kategória s názvom „Rozšírenie, doplnenie a objasnenie funkcií uvedených v preambule etického kódexu“ s počtom výrokov (4) nám pojednáva o mnohých zmenách, ktoré by podľa oslovených participantov mali nastať v samotnej časti, ktorá sa týka preambuly etického kódexu sociálnych pracovníkov. Tieto návrhy na zmenu by sa mali týkať najmä doplnenia jednotlivých funkcií v oblasti podpory spravodlivosti stratégií služieb a sociálnoprávnej ochrany, nakoľko objasnením daných funkcií by došlo k väčšiemu poskytnutiu informácií a tým aj k širšiemu uplatneniu v praxi sociálneho pracovníka. Aktualizácia a doplnenie podľa našich participantov by mala nastať v každom bode v jednotlivých funkciách minimálne o lepšie pochopenie týchto uvádzaných funkcií, nakoľko podľa názoru oslovených sociálnych pracovníkov sú tieto body nedostatočne objasnené, no a celkové rozšírenie by sa malo týkať najmä druhej funkcie a to priamo o podporu koncepcnosti sociálnej práce.

Ďalšia kategória „Doplnenie etického princípu o etickú zodpovednosť voči sebe samému“ (4) nám pojednáva o možnom princípe, ktorý by participant radi prijali a uvítali v zmene etického kódexu. Naši oslovení sociálni pracovníci sú v praxi niekoľko rokov, z čoho vyplýva, že ich názory na zmenu môžeme vnímať ako opodstatnené. Sú toho názoru, že doplnenie by mohlo nastať v princípoch k vzťahu sociálneho pracovníka voči sebe samému konkrétnejšie by mohlo ísť o asertivitu sociálneho pracovníka v praxi, o jeho vyjadrovanie, životný štýl alebo psychohygienu.

„Konkretizácia a formulácia etických princíпов“ (7). Na túto kategóriu nám participant odpovedali, že je potrebná konkretizácia bodu 2. písmena I. Honoráre, kde nie je jasný účel a myšlienka tohto bodu a iná formulácia by mala prebehnúť aj v bode 2. písmena L. – Závazky sociálnych pracovníkov voči zamestnávateľovi, kde by sa mal vyšpecifikovať cieľ tohto bodu napríklad na dodržiavanie zmluvných podmienok. V etickej v zodpovednosti sociálneho pracovníka voči klientom by sme uviedli ďalší bod pod názvom Klient ako známa osoba sociálneho pracovníka, kde by sa sociálny pracovník

mal odosobniť práve od toho, že danú osobu pozná napríklad ako svojho priateľa, či naopak osobu, ktorá mu nie je sympatická, alebo s ktorou mal niekedy v minulosti konflikt a tak na základe tohto bodu by mal sociálny pracovník k nemu pristupovať ľudsky, profesionálne a eticky.

Kategória „*Presné ukotvenie práv v etickom kódexe pre sociálnych pracovníkov*“ (8). Pojednáva o tom, že sociálny pracovník nemá v etickom kódexe žiadne práva a ani žiadnu ochranu, čiže sa dá hovoriť o neošetrení ochrany práv sociálnych pracovníkov v rámci etického kódexu. Participanti sú toho názoru, že je potreba ukotvenia práv sociálnych pracovníkov v etickom kódexe, nakoľko v teréne dochádza k ich napadnutiu, a keďže etický kódex neukotvuje ich práva brániť sa v podstate nemôžu.

Kategória s názvom „*Zakomponovanie práv sociálneho pracovníka do etického kódexu*“ má (4) participantov. Pri tejto kategórii sa participanti zhodujú na tom, že etický kódex by mohol vytvoriť dodatok, legislatívnu normu alebo rámec pre ochranu práv sociálnych pracovníkov. Ochrana sociálneho pracovníka by mohla byť aj zahrnutá v princípoch etického kódexu. V zákonoch a kódexoch sa vždy pojednáva o právach a povinnostiach klienta, no podľa našich participantov sa v prípade práv na sociálneho pracovníka zabúda, prípadne sa v zákonoch a kódexoch uvádzajú maximálne jeho povinnosti.

Predposledná kategória „*Zmena etického kódexu v koncepcii*“ (3) pojednáva o celkovom názore našich participantov na konkrétnu zmenu v koncepte etického kódexu sociálnych pracovníkov. Podľa našich oslovených sociálnych pracovníkov by zmena mala nastať v základnom bode a to v prispôbení sa medzinárodným normám v samotnom kontexte kódexu, výstižnejšia by mala byť aj podoba etického kódexu v celkovom kontexte, mal by mať podstatu spoločenského kontextu so zameraním na morálku vo všetkých bodoch a funkciách, väčší dôraz v koncepte etického kódexu by mal byť položený na sociálneho pracovníka na jeho práva, mal by vyšpecifikovať najdôležitejšie oblasti zamerané na poradenstvo, supervíziu, prípadne manažment.

Posledná kategória „*Konkrétne zmeny v oblasti princípov a legislatívy*„ (4) nám odkrýva zmeny v podobe princípov a legislatívy etického kódexu sociálnych pracovníkov. Participanti dospeli ku konkrétnym zmenám, ktoré by sa v súčasnosti mali jednoznačne dotýkať nasledovných oblastí: rozpracovanosť jednotlivých princípov treba objasniť, doplniť, zmeniť, niektoré úplne vynechať prípadne odstrániť. Odstránenie by sa malo týkať najmä bodu I. Honoráre, nakoľko participanti nevidia, žiaden pádny dôvod k ponechaniu tohto bodu v etickom kódexe sociálnych pracovníkov. Ďalej si oslovení participanti

myslia, že kódex by sa mal čo najskôr aktualizovať a mal by sa preklopiť aj do súčasnej platnej legislatívy. Ako posledný bod na zmenu by mal nastať v samotných právach sociálneho pracovníka, pretože pracovníci sú v istých situáciách aj ohrozovaní, čo sa týka najmä výjazdov do terénu k problémovým a neprispôsobivým klientom.

6 DISKUSIA

Hlavným cieľom nášho prieskumu bolo zistiť pohľad odborníkov z oblasti sociálnej práce na etický kódex v Slovenskej republike. Zamerali sme sa na sociálnych pracovníkov, ktorí sú dlhodobo pôsobiaci v praxi (nad 10 rokov), a ktorí sú s klientmi v dennodennom kontakte a aj v kontakte s etickým kódexom, s ktorým počas svojej praxe neustále pracujú. V súčasnosti považujeme túto tému za veľmi aktuálnu, pretože aj výskumy nám odkrývajú rôzne pohľady na túto problematiku. Samotný fakt je ten, že etický kódex sociálnych pracovníkov je tu neuveriteľných 15 rokov. Preto sa pýtame, či by nemal byť etický kódex zohľadnený aj v súčasnej platnej legislatíve a v akej miere by sa mala táto aktualizácia etického kódexu dotknúť? Mal by sa revidovať úplne od základov? Mali by sa upraviť len konkrétne funkcie v preambule alebo by sa mali aktualizovať aj princípy v etickom kódexe? Zákony majú tendenciu sa v priebehu niekoľkých rokoch novelizovať, tak prečo to tak nemôže byť aj v sociálnej oblasti a to konkrétne pri téme etického kódexu sociálnych pracovníkov? Na tieto, ale aj mnohé ďalšie otázky sme dostali odpoveď od samotných participantov, s ktorými sme mali možnosť viesť osobný rozhovor na nami zvolenú problematiku. V tejto kapitole sa budeme venovať kvalitatívnej interpretácii výsledkov zhrnutých v *tab. 1 až tab. 3*, ktoré sme kategorizovali podľa získaných súborov dát prostredníctvom rozhovorov, ktoré budeme vyhodnocovať v tejto kapitole. V tejto časti budeme uvádzať výsledky zo samotných rozhovorov s našimi participantmi, ktoré budú mať niekedy súvis s výskumnými názormi od rôznych autorov, ktorí sa venujú problematike etického kódexu sociálnych pracovníkov a niekedy budú mať aj súvis s našimi vlastnými názormi a návrhmi na zmenu z danej oblasti.

Odpovede participantov sme zaradili do významových kategórií, ktoré korešpondujú s našimi cieľmi, prieskumnými otázkami a teoretickými východiskami. Ku každej nami vybranej významovej kategórii patrí samostatná prieskumná otázka. K interpretácii kategórií s najväčšou početnosťou, budeme priradovať aj nami vybrané citácie participantov.

Čiastkové ciele a kategorické oblasti, podľa ktorých budeme interpretovať kvalitatívnu časť obsahovej analýzy:

1. Pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov
2. Negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov
3. Návrhy na zmenu etického kódexu

6.1 Čiastkový cieľ – Pozitíva etického kódexu sociálnych pracovníkov

Prieskumná otázka: Aké pozitíva v rámci etického kódexu vidia sociálni pracovníci?

Tento čiastkový cieľ sme si vybrali z toho dôvodu, aby sme získali pohľad od jednotlivých participantov nato, aké pozitíva vnímajú v etickom kódexe, práve v rámci toho, že naši participanti pracujú v praxi dlhodobo a ich názor môžeme považovať za čo možno najobjektívnejší. Zisťovali sme, či by vyzdvihli nejaké pozitívne stránky buď v rozsahu, vo formulácii viet v preambule, v hodnotách, vo funkciách, v princípoch alebo či sa im etický kódex pozdáva v celkovej podobe, s ktorou pracovníci v súčasnosti pracujú. Interpretovať budeme jednotlivé kategórie, ktoré sme identifikovali v predchádzajúcej kapitole.

Prvá kategória *“Kontakt s klientmi”* (2) pojednáva o tom, že etický kódex je akýmsi spojítom medzi sociálnym pracovníkom a klientom, pretože pojednáva o zodpovednosti pracovníka voči klientovi a o tom, že samotný etický kódex spája pracovníka a klienta, ktorý si prichádza po radu alebo pomoc. Ďalej prináša pohľad na dôležitosť etického kódexu u samotných sociálnych pracovníkov, zahŕňa profesionálny a ľudský prístup ku klientovi zo strany sociálneho pracovníka práve na základe etického kódexu. Sociálni pracovníci tu považujú etický kódex ako dôležitý a podstatný nástroj pre ich prácu s klientom. Túto kategóriu považujeme aj my za dôležitú a podstatnú, nakoľko etický kódex sociálnych pracovníkov vyzdvihuje to, ako sa majú pracovníci voči klientovi správať, ako s ním majú v určitých problémových situáciách jednať prípadne aktívne konať a v konečnom dôsledku je priamy kontakt sociálneho pracovníka s klientom v plnej miere aplikovateľný.

“Etický kódex ako skvalitnenie práce sociálnych pracovníkov” túto kategóriu nám zodpovedali (2) participanti. Kategória vznikla tiež z hlbšieho rozhovoru, kde sme sa dozvedeli, že etický kódex slúži sociálnemu pracovníkovi ako “vodítko” na skvalitnenie jeho práce, a že tvorí pre sociálneho pracovníka akúsi základnú súčasť jeho pôsobenia v praxi voči klientom, kolegom ale aj voči sebe samému. Výrok participantky z úseku kurately uvádza nasledovné: “Etický kódex je v mojej profesionálnej praxi veľmi významný aj preto, že sa snaží o skvalitnenie práce nás sociálnych pracovníkov voči klientom, kolegom, nadriadeným a v neposlednom rade skvalitňuje prácu aj samotného pracovníka voči jeho vlastnej osobe aj keď etický kódex o tejto funkcii nepojednáva.

Každý jeden pracovník by sa mal riadiť etickým kódexom kvôli tomu, že vyzdvihuje normy a princípy, čiže hovorí o profesionalite každého jedného pracovníka.” Táto kategória nám určuje prácu s etickým kódexom, ktorý by mal slúžiť ako pomôcka na kvalitnejšiu prácu a lepší výkon sociálneho pracovníka voči všetkým, ktorých okolo seba pracovník má, a ktorým sa snaží pomáhať.

Kategória „*Etický kódex ako základná súčasť sociálnych pracovníkov*” (8) podľa našich participantov pojednáva o dodržiavaní noriem, princípov, pravidiel, zásad, profesionality a má zodpovednosť za klienta. Výrok participantky na odbore dávok v hmotnej núdzi hovorí: “Dôležitosť etického kódexu v mojej praxi je na jednom z najvyšších miest, pretože tu ide o permanentný prístup a kontakt s klientmi rôznych vekových a spoločenských skupín, čo vyžaduje rôznu stupeň citlivosti, prístupu, prihliadnutie aj na momentálny stav nielen pracovníka ale aj klienta, ktorý sa môže nachádzať v nepriaznivej životnej situácii a o tomto všetkom pojednáva aj etický kódex sociálneho pracovníka.” Participantí uvádzajú aj dôležitosť princípov, noriem, pravidiel ako hraníc spoločenského správania, profesionalitu, aplikáciu v praxi ako ich základnú súčasť v etickom kódexe. Sociálna pracovníčka z odboru dávok v hmotnej núdzi uvádza nasledovné: “V práci sociálneho pracovníka je potrebné mať stanovené pravidlá, ktoré z etického hľadiska určujú hranice jeho správania. Mal by sa ich pridržovať, aby neskĺzol do roviny svojich vlastných pravidiel.” S názorom tejto sociálnej pracovníčky sa stotožňujeme, práve kvôli tomu, že každý pracovník by mal mať stanovené svoje vlastné hranice, ktoré by nemal prekročiť, aby tak neprešiel do tzv. intímnejšej roviny vzťahu sociálny pracovník verzus klient, kde by mohlo rýchlo dôjsť napríklad k vzájomným sympatiám a tým pádom, by tento vzťah nebol na pracovnej rovine ale už v rovine kamarátstva. Preto by sa každý sociálny pracovník mal pridržovať etického kódexu ako základnej súčasti práce sociálnych pracovníkov.

Kategória „*Výstižnosť I. časti etického kódexu*“ s počtom výpovedí (8) mala tiež dosť vysoké zastúpenie. Tu jednotliví participantí pojednávali o tom, že prvá časť etického kódexu sociálnych pracovníkov je pre nich jasná, zrozumiteľná, prehľadná a aj dostatočne rozpracovaná. Snahou etického kódexu v I. časti Preambuly je podľa nich vystihnúť toho, na čo je sociálna práca zameraná a tým prepojenie sociálnej práce a kódexu plynule prechádza do konkrétneho vzťahu, vzťahu s etikou a etickým kódexom, čím samotná I. časť kódexu vystihuje svoju podstatu. Participantí nie sú toho názoru, že by etický kódex sociálneho pracovníka v I. časti bolo potrebné objasňovať alebo inak formulovať.

Z celkového počtu 12 výrokov bola väčšina zato, že I. časť kódexu je výstižná a to považujeme za pozitívum.

Kategória *“Spokojnosť s funkciami etického kódexu sociálnych pracovníkov“* (7) zaznamenala tiež vysokú početnosť daných výrokov v čiastkovom ciele Pozitíva etického kódexu. Participanti tvrdia, že pre súčasný výkon praxe sú tieto funkcie plne postačujúce v každom bode etického kódexu a sú s nimi spokojní. Za správne považujú aj spracovanie, následné prepojenie a nadväznosť jednotlivých funkcií. Funkcie v etickom kódexe sociálnych pracovníkov sa snažia o to, aby pracovníka viedli k čo najväčšej zodpovednosti, ďalej sa snažia o pracovníkovu profesionalizáciu a profesionalizáciu samotnej sociálnej práce ako služby. Toto všetko vedie našich participantov k spokojnosti s funkciami v etickom kódexe sociálnych pracovníkov.

Ďalšia kategória, ktorá nám vyplynula s čiastkového cieľa má názov *„Dôležitosť etických hodnôt v etickom kódexe pre výkon praxe“* (2). Podľa oslovených participantov dôležitosť hodnôt v etickom kódexe pramení vo viacerých bodoch, ktorými sú najmä: zodpovednosť, autonómia samotného klienta, rešpektovanie ľudských práv a rešpektovanie dôstojnosti človeka, empatia sociálneho pracovníka, dôvera a čestnosť. Tieto body považujeme aj my za podstatné pri hodnotách v etickom kódexe. No dôležité je položiť si otázku aké sú najdôležitejšie a kľúčové hodnoty v etickom kódexe sociálnych pracovníkov? Každý človek zastáva iné názory, iné hodnoty a princípy. Každý jeden sociálny pracovník by mal mať stanovený svoj osobný rebríček hodnôt v rámci sociálnej práce pre prácu s klientom, pretože, keď človek nemá ujasnené hodnoty, ktoré zastáva, a ktoré on považuje za správne môže nastať situácia, kedy nastane to, že klientovi nechtiac ublíži. Medzi hlavné a dôležité etické témy by sme mohli v súčasnosti zaradiť skúmanie etických hodnôt a to, ktoré hodnoty sú pre jednotlivých pracovníkov na popredných miestach v ich profesijnom živote. V samotnej sociálnej práci nám hodnoty môžu určovať povahu vzťahov medzi rôznymi osobami navzájom, či už sú to klienti, kolegovia alebo aj širšia spoločnosť. Považujeme ich za zásadný bod pri riešení rôznych etických problémov, čiže etické hodnoty sú podľa nás neodmysliteľnou súčasťou etického kódexu.

Kategória *„Postačujúce etické princípy“* (8) nám odкрýva pohľad na jednotlivé princípy a nato, či participanti vnímajú v tejto časti etického kódexu nejaké pozitívne stránky. Osem z dvanástich participantov sa zhoduje na tom, že etické princípy uvedené v kódexe sociálneho pracovníka sú rozsahovo prijateľné, aktuálne a nepotrebujú nutnosť zmeny ani žiadneho rozšírenia. Tiež sú toho názoru, že nie je potrebné meniť ani význam samotných

princípov. Sú dostatočne pochopené a rozšírenie týchto princípov participanti nepovažujú v súčasnosti za potrebné. S názorom participantov pri tejto kategórii sa nestotožňujeme. Sme toho názoru, že princípy by sa mali rozšíriť, pozmeniť, vysvetliť alebo úplne odstrániť. Niektoré z nich sú podľa nás v súčasnosti nepoužiteľné, aj keď väčšina participantov zastáva názor, že etické princípy sú pre dnešok v poriadku.

„*Dostatočná formulácia etického kódexu ako celku*“ (7). Táto kategória pojednáva o tom, že formulované vety a jednotlivé body v etickom kódexe sociálneho pracovníka sú rozsahovo postačujúce a pre prax plne využiteľné. My si myslíme, že nie celý etický kódex je dostatočne sformulovaný. V jednotlivých bodoch by sa mal prepracovať a mal by vyzdvihovať samotnú podstatu. Nie sme zato, aby sa kódex rozšíril na mnoho strán. No mal by byť jasný, mal by vystihovať presne to, o čom má a chce pojednávať, jeho body by mali byť na prvý pohľad jasne pochopené, vyšpecifikované a jeho využiteľnosť v praxi by sa aplikovala v plnej miere, vo všetkých bodoch, funkciách a princípoch etického kódexu.

Ďalšia kategória s názvom „*Zachovanie aktuálnosti*“ (5) nám pojednáva o ponechaní súčasnej podoby kódexu. Podľa participantov je postačujúca a zachovať by sa mal aj aktuálny spoločenský význam etiky vo vzťahu ku klientom, kolegom, spoločnosti. S názorom zachovania aktuálneho spoločenského významu etiky vo vzťahu ku klientom, kolegom a spoločnosti súhlasíme, pretože práve spoločenský kontext etiky vo vzťahu k širšiemu okruhu ľudí vyzdvihuje aj sociálna práca. V tejto kategórii vyzdvihujeme teda spoločenský význam etiky vo vzťahu k viacerým osobám, či už sú to klienti, kolegovia, zamestnávateľia a v neposlednom rade aj celá spoločnosť, nakoľko sociálny pracovník pracuje v prvom rade s ľuďmi.

Na kategórii „*Maximálna aplikácia v praxi*“ (12) sa zhodli jednoznačne a bez akéhokoľvek zaváhania úplne všetci participanti. Jeden z dvanástich výrokov hovorí: „V sociálnej sfére pracujem viac ako 14 rokov a môžem zodpovedne prehlásiť, že zásady a požiadavky etickej zodpovednosti, ako aj celý etický kódex sociálneho pracovníka sa aplikujú v praxi v plnom rozsahu, a niekedy sa aplikujú až nad rámec etického kódexu. V našej praxi je v záujme každého sociálneho pracovníka dodržiavanie týchto zásad a požiadaviek.“ Iná pracovníčka z odboru posudkovej činnosti uvádza: „Nie vždy to je ľahké ale jednoznačne si myslím, že jednotlivé princípy sú dostatočne aplikovateľné v praxi a sú podmienené aj preukázateľnými verifikovanými výstupmi prostredníctvom štatistických ukazovateľov, ktoré držíme na našom pracovisku.“ Táto kategória zhrňa

nasledovné body, o ktorých naši participanti hovorili: etický kódex a jeho aplikácia v praxi je v určitých situáciách pre participantov aplikovaná až nadštandardne; jednotlivé funkcie a princípy sú využívané v plnom rozsahu a aplikácia samotného etického kódexu si vyžaduje aj použitie, ktoré je niekedy až nad jeho samotný rámec.

„*Existencia bodu 2. princípu Zodpovednosť voči klientovi*“ (9) vyzdvihuje od participantov tieto silné stránky: česťnosť, dôvera, služba klientovi, zastupovanie klienta, slušnosť, podpora práv klienta, rešpekt, zachovanie autonómie v prospech klienta. Aj my sem toho názoru, že táto kategória, ktorú sme si určili v rámci výpovedí našich participantov patrí k jednej z najdôležitejších, pretože hlavne klient je úplne na prvom mieste a až potom nasleduje všetko ostatné. Hučík, Hučíková (2009) uvádzajú: sociálna práca nás učí pomoci a podpore klienta v jeho ťažkej životnej situácii. Etický kódex sociálnych pracovníkov sa stal v niekoľkých rokoch neodmysliteľnou a podstatnou súčasťou sociálnych pracovníkov a autori pokladajú za dôležité dodržiavať rešpekt voči človeku ako samostatnej ľudskej bytosti. Práve tu je na mieste opomenúť princíp s názvom *Zodpovednosť voči klientovi*. Náš názor, na tento princíp je ten, že by sem bolo dobré a správne zahrnúť napríklad antidiskriminačný prístup každého sociálneho pracovníka voči klientovi, pretože považujeme za neetické aby pracovník rozlišoval napríklad medzi Rómom a príslušníkom maďarskej národnostnej menšiny. Ďalej by do tohto princípu mohol spadať aj vhodný spôsob komunikácie, k čomu by mohli slúžiť rôzne kurzy, ktoré by malo dané zariadenie alebo inštitúcia ponúkať a ďalší bod, ktorý by mohol byť zakomponovaný v etickom kódexe je ochrana osobných údajov, ktorá tiež zastáva svoje miesto nielen v lekárskej oblasti ale aj v sociálnej.

Kategória „*Existencia bodu 5. princípu Zodpovednosť voči svojej profesii*“ (3) nám odkryla pozitívny pohľad na jeden z princípov v etickom kódexe sociálnych pracovníkov, ktorý pojednáva o udržaní cti, rozvoji vlastných poznatkov a o tom, že sociálny pracovník má slúžiť spoločenstvu ako celku. Tento princíp považujú participanti za jeden z najpozitívnejších, nakoľko sociálny pracovník má pomáhať klientovi, má rozvíjať svoje poznatky dennodenným naberaním nových informácií pre prospech spoločenstva a klientov, ktorí sa ocitnú v situáciách, ktoré treba bezprostredne riešiť. Tak ako participanti, tak aj my považujeme tento princíp za podstatný v etickom kódexe sociálneho pracovníka. Sociálny pracovník má a nesie zodpovednosť za svoju prácu o čom, tento princíp dostatočne pojednáva. No našli sme ešte body, ktoré by mohli mať súvis s týmto princípom a pre lepšie a jasnejšie pochopenie by sme ich do kódexu zakomponovali. Patria

medzi ne: lojalnosť voči svojim vlastným kolegom, rešpekt, úcta a za dôležité považujeme aj nekorupčné správanie, ktoré s etikou a zodpovednosťou pracovníka voči svojej profesii jednoznačne súvisí.

Kategória „*Zmena nie je potrebná*“ (7) pojednáva o tom, že žiadna zmena etického kódexu sociálneho pracovníka nie je potrebná. Participanti pri tejto kategórii hovoria aj o tom, že zásady a požiadavky etickej zodpovednosti sociálneho pracovníka v súčasnej dobe netreba ani inovovať. Sú toho názoru, že ich dlhoročná práca im dokázala to, že s etickým kódexom sa dá plnohodnotne pracovať aj bez toho, aby nastala zmena, či už v smere obsahu, formy, princípov, zásad alebo požiadaviek etickej zodpovednosti sociálneho pracovníka. My s týmto názorom participantov nesúhlasíme a dovoľíme si tomuto názoru oponovať, pretože podľa nás je zmena v etickom kódexe potrebná. Či už by sa táto zmena týkala konceptu, funkcií a aj spomínaných princípov. Zmena by si mala v prvom rade klásť za cieľ najmä ujasnenie jednotlivých bodov v etickom kódexe. Naša spoločnosť napreduje a preto si myslíme, že by mal napredovať aj etický kódex sociálnych pracovníkov a to minimálne v aktualizácií niektorých etických princípov.

Posledná kategória dostala názov „*Aktuálny koncept etického kódexu*“ (7). Táto kategória pojednáva o koncepcii etického kódexu. Participanti sú toho názoru, že koncept etického kódexu by mal zostať vo svojej aktuálnej podobe, v súčasnosti nepovažujú za dôležitú práve zmenu v koncepcii kódexu. Etický kódex by si mal zachovať spoločenský význam etiky vo vzťahu ku klientom, kolegom a spoločnosti, čiže sa zhodujú na tom, že kódex sociálneho pracovníka by si mal zachovať aktuálnu podobu, s ktorou sociálni pracovníci momentálne pracujú a tak zmena konceptu nie je podľa nich žiaduca.

6.2 Čiastkový cieľ – Negatíva / nedostatky etického kódexu sociálnych pracovníkov

Priekumná otázka: Aké negatíva / nedostatky vidia sociálni pracovníci v rámci etického kódexu sociálnych pracovníkov?

V druhom čiastkovom ciele sme mali za úlohu zistiť od participantov, či vnímajú nejaké negatíva / nedostatky v rámci etického kódexu sociálnych pracovníkov. Pri tejto prieskumnej otázke sme chceli získať prehľad o tom, či sociálni pracovníci v rámci svojej dlhodobej praxe vnímajú nejaké nedostatky prípadne negatíva v etickom kódexe, ktorý tu máme od roku 1997 a ďalej sme chceli zistiť aj to aký vplyv môžu mať tieto nedostatky na výkon v ich samotnej praxi.

„Všeobecne slabá formulácia etického kódexu“ (5). Participanti v tejto kategórii vyzdvihli najmä to, že etický kódex je vo všeobecnosti formulovaný jednoducho, čím v samotnej praxi dochádza k rôznym nezrovnalostiam prípadne omylom. Participanti považujú jednotlivé princípy za nejasné, formulácia nie je primeraná a funkcie sú príliš zostručené. Sú toho názoru, že jasnejšia by mala byť aj konkretizácia a formulácia z oblasti morálky sociálneho pracovníka voči klientovi, a za nevyhovujúci považujú oslovení sociálni pracovníci bod 5., ktorý sa nachádza v princípoch etického kódexu, kde nie je jednoznačne vyšpecifikovaná zodpovednosť sociálneho pracovníka voči svojej profesii. Participanti sú za jeho celkové rozšírenie, do ktorého by zahrnuli napríklad supervíziu, konkrétne kvôli tomu, že sociálny pracovník je v dennodennom kontakte s ľuďmi, či už sú to na jednej strane klienti a na druhej kolegovia a nemusí mať sám v sebe ujasnené rôzne situácie, ktoré mu prináša neustály kontakt s ľuďmi a práve na toto by bola supervízia v bode 5. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči svojej profesii potrebná. Za dôležitú považujú participanti aj lojalnosť voči kolegom, prípadne samotnú zodpovednosť voči kolegom, ktorá nie je v tomto bode spomenutá, čo považujú za ďalší nedostatok etického kódexu. Participanti sa stotožňujú s tým, že v etickom kódexe je potrebné rozšírenie ochrany práv sociálnych pracovníkov, ďalej tu považujú za potrebné konkretizovať a formulovať oblasť morálky sociálneho pracovníka voči klientovi. „Z pohľadu právneho hľadiska morálne normy zaväzujú človeka zvnútra a ich zachovávanie – pokiaľ nie sú obsiahnuté v právnej norme – je vynutiteľné len verejnou mienkou. Základným teoretickým prameňom skúmania problematiky morálky a mravnosti je etika, ktorá skúma ľudské správanie z hľadiska jeho morálnej hodnoty a usiluje sa nájsť meradlo, ktoré by človeku umožnilo rozhodnúť, čo je dobro, čo zlo, čestnosť - nečestnosť a pod“ (Čečotová, 2005, s. 17). Náš názor na túto problematiku je ten, že v etickom kódexe je jednoznačne potrebné prihliadnuť na formuláciu kódexu ako celku a na základe všeobecnej formulácie si myslíme, že samotné práva sociálnych pracovníkov by mali byť taktiež obsiahnuté v kódexe sociálneho pracovníka. Pretože v aktuálnom kódexe nie sú v žiadnom bode vyšpecifikované, čo môže byť do istej miery aj na škodu sociálneho pracovníka. Autori Oláh, Schavel (2008) tvrdia, že „jednou z možností ako zvyšovať profesionálnu kompetenciu sociálneho pracovníka a sociálneho poradcu je prijatie supervíznej pomoci. Supervíziou v sociálnej práci rozumieme poradenskú metódu využívanú pre zabezpečenie a zvýšenie kvality profesionálnej činnosti.“ Tieto všetky názory, uvádzané našimi participantmi považujeme za nedostatok a negatívum, ktoré stojí za povšimnutie v rámci etického kódexu sociálnych pracovníkov. Zo zákona vieme, že supervízia je povinnou

súčasťou pre sociálnych pracovníkov. Od našich participantov sme sa dozvedeli, že oni supervíziu nemajú a to považujú za zásadnú chybu. Z rozhovorov bolo cítiť, že takúto formu „pomoci“ by uvítali, práve kvôli vzťahom na pracovisku medzi kolegami navzájom ale aj kvôli klientom, s ktorými prichádzajú do kontaktu. Autori Hawkins, Shohet (2004) hovoria o tom, že supervízia podobne ako poradenstvo a terapia, je procesom spoluvytvárania vzťahu medzi sociálnym pracovníkom, klientom alebo kolegom. S touto vetou sa plne stotožňujeme práve preto, že supervízia je dôležitým spojencom medzi vzťahom sociálny pracovník verzus klient, prípadne kolega alebo zamestnávateľ a práve preto by mal etický kódex pojednávať aj o forme supervízie pre pracovníka v princípoch: 2. Zodpovednosť voči klientom, 3. Zodpovednosť voči kolegom, 4. Zodpovednosť voči zamestnávateľom a v princípe 5. Zodpovednosť voči svojej profesii, pretože supervízia sa môže každého z týchto princípov dotýkať. .

Kategória „*Koncept etického kódexu je nevyhovujúci*“ (2) pojednáva o negatívne samotného konceptu etického kódexu. Podľa participantov je aktuálny koncept etického kódexu úzko formulovaný a jeho pochopenie a význam nie sú pre súčasnosť na prvý pohľad zrejmé. Rozšírenie by malo nastať v celom kontexte etického kódexu, pretože čitateľ na prvé prečítanie nemusí mať jasno v mnohých oblastiach etického kódexu sociálnych pracovníkov. Koncept etického kódexu by nemal byť zbytočne rozsiahly, ale mala by byť v ňom zachytená hlavná a najmä zrozumiteľná podstata, o ktorej má etický kódex pojednávať. Mátel (2011) v príspevku *Revízia Etického kódexu sociálnych pracovníkov v Slovenskej republike* uvádza koncept jednotlivých princípov zodpovedností nasledovne: „*Zodpovednosť voči klientom* je podľa neho maximálne dôležitá, no nepovažuje ju za takú, o ktorej sa veľmi diskutuje. V rámci tejto zodpovednosti uvádza prvoradý záujem o klienta, povinnosť zachovávanie dôvernosti informácii, rešpektovanie práva na súkromie a vystupovanie sociálneho pracovníka na úrovni štandardu. Pokladá za dôležité rozvinúť tieto oblasti v rámci etického kódexu a tak ich aj prehĺbiť napríklad o informovaný súhlas v nadväznosti na ochranu osobných údajov zaručenú Z. 428/2002 z. Z. o ochrane osobných údajov. V princípe *Zodpovednosť voči kolegom* sa venuje dvom podľa neho základným normám: slušnosť a zdvorilosť; práca s klientmi kolegov. Je toho názoru, že tieto dve normy treba v princípe *Zodpovednosť voči kolegom* prehĺbiť a rozšíriť. Dospel k názoru, že koncept v tomto bode by sa mal dotýkať potreby spolupráce medzi kolegami navzájom, prebiehať by tu mala konzultácia s kolegami, pracovníci by sa mali vyhýbať negatívnej kritike ale aj potrebe upozorňovania na porušenie profesijnej etiky a ako posledné

by v tomto princípe vyzdvihol potrebu zodpovednosti za sociálnych pracovníkov s vážnymi ťažkosťami. *Zodpovednosť voči svojej profesii* slovenský etický kódex v tejto oblasti stručne pomenúva tri základné normy: udržaniu cti profesie; službe spoločstvu a rozvoju poznatkov. Autor je toho názoru, že v koncepte etického kódexu treba tieto normy jasnejšie prehĺbiť a rozpracovať, prípadne k nim pridať ďalšie nové normy ako napríklad etickú zodpovednosť spolupráce so školami zamerané na sociálnu prácu, profesionálne a bezúhonné správanie sociálnych pracovníkov, poskytovanie služieb v rámci určitých hraníc vlastnej kompetencie a zodpovednosti; ochranu profesie voči nespravodlivej kritike, robiť eticky podložené rozhodnutia. V *Zodpovednosti voči pracovišku* autor uvádza nevhodnosť pojmu v etickom kódexe s názvom *Zodpovednosť voči zamestnávateľom a zamestnávateľským organizáciám*, nakoľko považuje tento názov za jednostranne a jednosmerne zameraný. Do tejto oblasti zodpovednosti v rámci konceptu by bolo vhodné možné pridanie štandardov identifikovaných v medzinárodnom etickom kódexe a dobrej praxi národných etických kódexov. *Zodpovednosti voči spoločnosti* náš slovenský kódex sa podľa autora venuje iba jednej problematike a oblasti, ktorou je podpora všeobecného blaha našej spoločnosti. Túto normu v rámci koncepcie etického kódexu by bolo treba taktiež prehĺbiť a zároveň k nej pridať ďalšie, identifikované normy v medzinárodnom etickom kódexe a dobrej praxi národných etických kódexov medzi, ktoré by autor zaradil nasledovné body: zlepšenie sociálnych podmienok, vzájomnú solidaritu; spravodlivosť distribúcie zdrojov; podporu participácie na verejnom dianí. Ako posledný princíp na zmenu koncepcie etického kódexu autor uvádza *Zodpovednosť voči sebe*, kde považuje za vhodné uviesť povinnosti profesionálnej starostlivosti o seba; inštrumentálne zabezpečenie profesijného rastu vrátane supervízie a taktiež celoživotného vzdelávania; uznanie možností konfliktov záujmov, výskytu dilematických alebo problematických oblastí v profesijnej činnosti.“

Kategória „*Nepostačujúce objasnenie vybraných etických princípov*“ (2) odкрýva dva hlavné body v etických princípoch, ktoré sú podľa dvoch participantov úplne nejasné a nepostačujúce. Ako prvý bod, ktorý považujú za silné negatívum, nedostatok v etickom kódexe je bod 2. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči klientom písmeno I. Honoráre. Toto písmeno je podľa participantov úplne zbytočné a sú za jeho odstránenie z etického kódexu. Oslovení pracovníci si myslia, že najmä tento bod by mal byť lepšie objasnený, mal by jasne pojednávať o podstate alebo by malo nastať jeho úplne vyňatie z etického kódexu. Druhým bodom, o ktorom pojednávali bol bod 4. Etická zodpovednosť

sociálneho pracovníka voči zamestnávateľom a zamestnávateľským organizáciám písmeno L. Závazky voči zamestnávateľským organizáciám. Tu vidia nedostatok v úplne minimálnom objasnení a podstate tohto bodu a písmena. Nevedia, čo sa pod týmto bodom konkrétne myslí, či už to môžu byť zmluvné podmienky alebo práca navyše, v ktorej sa v zmluve píše a tým by sa mohla myslieť napríklad zodpovednosť voči zamestnávateľovi.

Predposledná kategória „*Žiadny dôraz na práva sociálneho pracovníka*“ (8). Kategória pojednáva o sociálnom pracovníkovi, ktorý podľa participantov nemá v etickom kódexe žiadne práva a v súčasnom etickom kódexe sa na tieto práva sociálneho pracovníka nijakým spôsobom neprihliada. S výrokov participantov je zrejmé, že aj oni sa cítia v určitých situáciách ohrození a tým, že etický kódex neukotvuje ich práva nemôžu sa brániť, čo vyvoláva u nich pocit ohrozenia, strachu a nebezpečenstva. Do momentu, keď sme prieskum začali realizovať nám nenapadla možnosť takejto alternatívy v rámci nedostatku prípadne doplnenia takejto požiadavky. Myslíme si, že právo sociálneho pracovníka na ochranu jeho osoby je veľmi dôležité a takéto právo by malo byť do kódexu zapracované. Pretože, aj sociálny pracovník je človek, ktorý by mal mať svoje práva nie len povinnosti, ktoré sú tiež pre jeho prácu s ľuďmi nevyhnutnou súčasťou k výkonu jeho povolania.

Posledná kategória v druhom čiastkovom ciele nesie názov „*Negatívom je revízia etického kódexu*“ (5). Participant, ktorých sme oslovili sú toho názoru, že v etickom kódexe je potrebné niektoré zásady a požiadavky etickej zodpovednosti sociálneho pracovníka v súčasnej dobe inovovať a v slovenskom etickom kódexe by mala nastať revízia. Participantka z úseku peňažných príspevkov na kompenzáciu ŤZP uvádza: „Podľa môjho názoru v súčasnom období je potrebné etický kódex zmeniť len v bode 2. Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči klientom písmena I. Honoráre a to jeho úplným vypustením z etického kódexu a určite považujem za dôležité etický kódex sociálnych pracovníkov implementovať do legislatívnej podoby.“ Participant d'alej hovoria o tom, že vybrané princípy treba zmeniť, doplniť, objasniť, aktualizovať samotný etický kódex v legislatíve a že etický kódex je potrebné ho zakomponovať, aplikovať do súčasnej legislatívy. Pracovníčka z odboru sociálnych dávok uvádza nasledovné: „V súčasnej dobe nie je potrebné meniť zásady a požiadavky, ale vzhľadom na podstatu aplikácie etického kódexu v legislatíve je ich potrebné preniesť do konkrétnych zákonov a dôležitá je aj potreba aktualizácie na výzvy v sociálnej politike.“ My si myslíme, že etický kódex by

sa mohol celkovo rozšíriť, a mal by jasne definovať jednotlivé funkcie, princípy a hodnoty sociálneho pracovníka. No taktiež zdieľame názor s participantmi v tom, že by sa mal implementovať do súčasnej platnej legislatívy. „Výskum realizovaný Mátelom (2011) v príspevku Sociálna práca ako profesia založená na hodnotách pojednáva o predložení návrhu revízie etického kódexu sociálnych pracovníkov v Slovenskej republike a o zmene ako relevantnej súčasť resp. aktualizácie. Výskumný problém tvorili stanovené ciele z oblasti obsahových, štrukturálnych a procedurálnych postupov v samotnej revízii kódexu. Ďalej skúmal v rámci revízie hodnoty, princípy, špecifické činnosti z oblasti etických zodpovedností a etických noriem, ktoré tvoria obsahovú súčasť revidovaného kódexu. Autorovým prínosom tohto výskumu bol návrh kľúčových hodnôt sociálnej práce na Slovensku, ktoré môžu tvoriť zásadnú časť revidovaného etického kódexu sociálnych pracovníkov v SR. Z realizovaných výskumov dospel k záveru, že navrhovanými hodnotami na revíziu kódexu sú ľudské práva a dôstojnosť človeka, sociálna spravodlivosť, kompetencia, integrita a služba klientovi. Z hľadiska vedeckého overenia bolo ďalším výskumným krokom zrealizovanie kvantitatívneho empirického výskumu zameraného na samotné postoje sociálnych pracovníkov a študentov sociálnej práce k etickému kódexu, potrebu jeho revízie a zistenie národných špecifik vzhľadom na hodnoty a etické princípy sociálnej práce na Slovensku. Sociálna práca ako profesia založená na hodnotách by mala z hľadiska etiky oscilovať medzi aktuálnymi univerzálnymi hodnotami a princípmi, ktoré sú prijímané medzinárodnou komunitou a národnými špecifikami Slovenska.“ Mátel (2011) v časopise Prohuman uvádza iné dôvody, ktoré sú potrebné k revízii etického kódexu: „1: Inštitucionálne zabezpečenie, 2. Personálne zabezpečenie odborníkmi a špecialistami sociálnej práce, 3. Konceptné spracovanie etického kódexu. Takisto ako naši participantmi tiež uvádza zmenu legislatívy, ktorá vytvára aj akýsi „minimálny štandard správania“ záväzný aj pre profesijnú etiku napr. legislatíva ohľadom diskriminácie, korupcie, ochrany osobných údajov.“

6.3 Čiastkový cieľ: Konkrétne návrhy na zmenu etického kódexu sociálnych pracovníkov

Priekumná otázka: Aké konkrétne návrhy na zmenu by prijali sociálni pracovníci v etickom kódexe sociálnych pracovníkov?

V poslednom čiastkovom ciele sme mali za úlohu priniesť konkrétne návrhy na zmenu etického kódexu z praxe od participantov, ktorých sme oslovili. Predpokladali sme, že určite do našej práce prinesú niekoľko nových návrhov, nakoľko všetci oslovení sociálni pracovníci sú v samotnej praxi cez 10 rokov a tak sme si mysleli, že práve oni budú tí, ktorí do našej práce prinesú nové návrhy, ktoré budú pre nás cenné a prínosné.

„*Rozšírenie, doplnenie a objasnenie funkcií uvedených v preambule etického kódexu*“ (4). Táto kategória pojednáva o názore jednotlivých participantov na funkcie, ktoré sú uvedené v preambule etického kódexu sociálnych pracovníkov, o ich vlastných názoroch a návrhoch na doplnenie týchto funkcií. Štyria z dvanástich participantov sú toho názoru, že doplnenie funkcií v etickom kódexe by sa malo týkať okrem iného aj podpory spravodlivosti stratégií služieb a sociálnoprávnej ochrany, mali by byť zamerané na väčšie poskytnutie informácií a širšie uplatnenie v praxi. Participantí sú aj za aktualizáciu a doplnenie každého bodu jednotlivých funkcií, nakoľko podľa názoru participantov sú tieto body neobjasnené a pre súčasnosť nezrozumiteľné. Rozšírenie v najširšej podobe by sa malo týkať najmä druhej funkcie a to o podporu koncepcnosti sociálnej práce. Participantka z úseku sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately uvádza: “Podme si tieto funkcie rozmeniť na drobné. Všetky sú veľmi dôležité a potrebné, no niektoré by som ja osobne rozšírila prípadne doplnila. Prvý bod je úplne nevyhnutný, čiže pomoc a asistencia ľuďom je pre klienta maximálne potrebná. Podporu samostatnosti považujem tiež za dôležitú, nakoľko klientov treba motivovať a podporiť, aby svoje nepriaznivé situácie zvládali, v tejto funkcii sa mi črtá doplnenie podpory koncepcnosti sociálnej práce.”

Kategória s názvom „*Doplnenie etického princípu o etickú zodpovednosť voči sebe samému*“ (4) odкрýva pohľad na princípy, ktoré by participantí do etického kódexu sociálneho pracovníka zakomponovali, nakoľko ich skúsenosti sú bohaté a samotná prax ich utvrdila v tom, že existujú ďalšie princípy, ktoré by v etickom kódexe mali svoje miesto. Participantí sa jednoznačne zhodli na princípe, ktorý oni samotní pokladajú za nevyhnutný. Tento princíp by podľa participantov niesol názvov *Doplnenie zodpovednosti sociálneho pracovníka voči svojej osobe alebo voči sebe samému* a jeho obsah by sa týkal samotného sociálneho pracovníka jeho vystupovania, vyjadrovania, asertivity, životného štýlu a prípadne psychohygieny sociálneho pracovníka. Tiež sme toho názoru, že tento princíp je zaujímavý a že svoje uplatnenie by mohol nájsť aj v samotnom

etickom kódexe. To ako sa sociálny pracovník správa voči klientovi, ako naňho zapôsobí, ako vystupuje, to či je pracovník sám so sebou stotožnený klient vníma a toto všetko na klienta pôsobí. Myslíme si, že tento princíp by bol veľmi pozitívnym prínosom do etického kódexu a svoje miesto by si v ňom určite našiel. Mátel (2011) v príspevku *Revízia etického kódexu sociálnych pracovníkov v SR* uvádza nasledovné tvrdenie: „Viacere etické hodnoty a princípy sociálnej práce môžu byť nadčasové, spôsob ich formulovania podlieha zmenám v myslení a jazyku danej spoločnosti i profesijnej komunity“. Taktiež zastávame názor, že niektoré etické princípy v etickom kódexe môžu pôsobiť nadčasovo práve kvôli tomu, že doba, v ktorej žijeme napreduje veľmi rýchlym tempom.

„*Konkretizácia a formulácia etických princípov*“ (7). Táto kategória nám určuje presné princípy, ktoré treba v etickom kódexe jasne formulovať, prípadne ak je dôvod na úplne odstránenie tak ich z etického kódexu sociálneho pracovníka vyňať. Participanti sa zhodli na dvoch konkrétnych princípoch, ktoré treba v kódexe pozmeniť. Prvým bodom je konkretizovanie bodu 2. písmena I. Honoráre, kde nie je jasný účel a myšlienka tohto bodu. Mátel (2010) pri princípe 4. vyzdvihuje nevhodnosť samotného názvu *Zodpovednosť sociálneho pracovníka voči zamestnávateľom a zamestnávateľským organizáciám*. Názov podľa tohto autora nie je jasne formulovaný. *Zodpovednosť voči zamestnávateľovi a zamestnávateľským organizáciám* je podľa neho nevhodný práve kvôli tomu, že je jednostranne a jednosmerne zameraný. Do tejto oblasti by pridal a zahrnul štandardy identifikované v medzinárodnom etickom kódexe. V etickej zodpovednosti sociálneho pracovníka voči klientom by sme uviedli pre nás dôležitý bod pod názvom *Klient ako známa osoba sociálneho pracovníka*, kde by sa sociálny pracovník mal odosobniť od toho, že danú osobu pozná napríklad ako svojho suseda, priateľa či naopak osobu, ktorá mu nie je sympatická, alebo s ktorou mal niekedy v minulosti konflikt a túto konkrétnu osobu neprijímal vo svojom osobnom živote a tak na základe tohto bodu by mal sociálny pracovník k nemu pristupovať ľudsky, profesionálne a eticky. Tieto jednotlivé kroky by mali byť podľa oslovených sociálnych pracovníkov jednoznačne prepracovanejšie prípadne doplnené.

Kategória pod názvom „*Presné ukotvenie práv v etickom kódexe pre sociálnych pracovníkov*“ (8) pojednáva o tom, že sociálny pracovník nemá v etickom kódexe žiadne práva a ani žiadnu ochranu, čiže sa dá hovoriť o neošetrení ochrany práv sociálnych pracovníkov v rámci etického kódexu. Participanti sú toho názoru, že je potreba ukotvenia

práv sociálnych pracovníkov v etickom kódexe, nakoľko v teréne dochádza k ich napadnutiu a keďže etický kódex neukotvuje ich práva brániť sa v podstate nemôžu.

„*Zakomponovanie práv sociálneho pracovníka do etického kódexu*“ (4). Pri tejto kategórii sa oslovení sociálni pracovníci zhodli na tom, že v súčasnej dobe, ktorá napreduje neuveriteľne rýchlym tempom je potrebné zakomponovať do praxe pracovníkov princíp zameraný na ochranu práv sociálnych pracovníkov. Participanti tu pojednávajú o tom, že etický kódex by mohol vytvoriť dodatok v rámci etického kódexu, legislatívnu normu alebo rámec pre ochranu práv sociálnych pracovníkov. Ochrana sociálneho pracovníka by mohla byť zahrnutá aj v konkrétnych princípoch samotného etického kódexu. V zákonoch a kódexoch sa vždy pojednáva o právach a povinnostiach klienta, no podľa našich participantov sa na sociálneho pracovníka zabúda, prípadne sa v zákonoch a kódexoch uvádzajú maximálne jeho povinnosti. V jednotlivých zákonoch a kódexoch sa vždy pojednáva o právach a povinnostiach klienta, no podľa našich participantov sa na sociálneho pracovníka zabúda a žiadnym spôsobom sa neprihliada na jeho práva, jediné o čom etický kódex sociálneho pracovníka pojednáva sú pracovníkove povinnosti.

Predposledná kategória „*Zmena etického kódexu v koncepcii*“ (3) poukazuje na zmenu v koncepcii etického kódexu. Táto kategória pojednáva o celkovom názore našich participantov na konkrétnu zmenu v koncepte etického kódexu sociálnych pracovníkov. Podľa našich oslovených sociálnych pracovníkov by zmena mala nastať v základnom bode a to v prispôbení sa medzinárodným normám v samotnom kontexte kódexu, výstižnejšia by mala byť aj podoba etického kódexu v celkovom kontexte, mal by mať podstatu spoločenského kontextu so zameraním na morálku vo všetkých bodoch a funkciách, väčší dôraz v koncepte etického kódexu by mal byť položený na sociálneho pracovníka na jeho práva, mal by vyšpecifikovať najdôležitejšie oblasti zamerané na poradenstvo, supervíziu, prípadne manažment. Vedúca úseku sociálnych vecí Pekárová zastáva nasledovný názor: „Som toho názoru, aby sa koncept etického kódexu doplnil v princípoch najmä o práva sociálnych pracovníkov, prípadne aby tieto práva boli zohľadnené v platnej legislatíve, pretože je dôležité napojenie na zabezpečenie práv a povinností sociálneho pracovníka.“ Všetci participanti zaujali k tejto otázke veľmi jasné a jednoznačné stanovisko, ktoré nám popísali na jednoduchom praktickom príklade. „Sociálna pracovníčka z odboru Sociálnoprávnej ochrany a kurately sa vyberie na riešenie prípadu do rómskej rodiny. Na prvé stretnutie sa vyberie väčšinou bez sprievodu policajnej zložky, kde nastáva situácia, že neprispôsobivý občan fyzicky zaútočí na sociálnu pracovníčku. Etický kódex

nedefinuje žiadne práva sociálneho pracovníka, čiže sociálny pracovník má v tejto situácii zviazané ruky.“ Všetci oslovení sa jednoznačne zhodli na tom, že do etického kódexu sociálneho pracovníka je potrebné zapracovať aj práva, ktoré by mal mať sociálny pracovník. No myslia si, že do revidovaného etického kódexu tieto práva pravdepodobne nikto nezahrnie. Preto navrhujú alternatívu samostatného legislatívneho etického rámca alebo zákona o sociálnych pracovníkoch, ktorý by im určoval konkrétne povinnosti a práva v jednom samostatnom a ucelenom etickom koncepte.

Posledná kategória, ktorú sme si v treťom čiastkovom celi určili bola „*Konkrétne zmeny v oblasti princípov a legislatívy*“ (4). V tejto kategórii účastníci navrhujú a zhŕňajú v rámci poslednej otázky všetky konkrétne zmeny, ktoré by mali nastať v etickom kódexe. Vybrané princípy, čiže bod 2. písmeno I. Honoráre a bod 4. písmeno L. Záväzky voči zamestnávateľským organizáciám treba zmeniť, doplniť, objasniť, prípadne úplne odstrániť, pretože v praxi sa na ne vôbec nepoukazuje a nepracuje sa s nimi v dostatočnej miere a využitie týchto bodov je minimálne aplikovateľné v praxi. Účastníci sú toho názoru, že je potrebné aktualizovať etický kódex v legislatíve a je potrebné ho zakomponovať, aplikovať a implementovať do súčasnej platnej legislatívy. Ďalej sú toho názoru že rozpracovanosť jednotlivých princípov treba objasniť, doplniť, zmeniť, niektoré úplne vynechať- odstrániť, mal by čo najskôr nadviazať na súčasnú platnú legislatívu, mal by sa zamerať aj na práva sociálneho pracovníka, čo sa týka výjazdov do terénu k problémovým a neprispôsobivým klientom.

6.4 Limity prieskumu

V tejto časti našej diplomovej práce považujeme za potrebné upozorniť na limity resp. obmedzenia nášho prieskumu. Medzi ne patrí to, že prieskum sme v počiatočnej fáze našej diplomovej práce chceli realizovať v rôznych typoch sociálnych zariadení, pre väčšiu objektivitu a širší pohľad na etický kódex sociálnych pracovníkov. No nakoľko nám nebolo umožnené tento prieskum realizovať od viacerých zariadení rozhodli sme sa pre jedno konkrétne, kde sme viedli rozhovory s reprezentatívnou vzorkou účastníkov na prvostupňových orgánoch štátnej správy, čiže úradoch práce sociálnych vecí a rodiny, ktorí majú odbornú spôsobilosť a mnoho praktických skúseností. Ďalšie obmedzenie sme pocítili v tom, že keď sme chceli realizáciu prieskumu aplikovať v rôznych typoch zariadení realizácia nám síce bola poskytnutá no požiadavka z ich strany bola tá,

že neuvedieme názvy zariadení a mená jednotlivých participantov, s ktorými sme chceli náš prieskum realizovať, čo sme tým pádom považovali za zbytočné. Rozhodli sme preto pre Úrad práce sociálnych vecí a rodiny v Nitre, kde s realizáciou nášho prieskumu jednoznačne súhlasili. V našom prieskume sme sa zamerali hlavne na odbory sociálnych vecí a rodiny. Dôvody na realizáciu našej práce boli jednak v odbornej spôsobilosti participantov v zmysle výkonu štátnej správy v oblasti služieb zamestnanosti sociálnych vecí a rodiny a zákona o štátnej službe. Naši participantí spĺňali aj kvalifikačný predpoklad pre príslušné pracovné zaradenie (dávky v hmotnej núdzi, sociálne dávky, peňažné príspevky na kompenzáciu ŤZP, posudková činnosť a sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela...)

Ako metódu zberu dát sme si zvolili rozhovor, ktorý predstavoval pre nás ten najvhodnejší výber, kde sme sa mohli dostať hlbšie k informáciám, ktoré sme potrebovali, lebo ako tvrdí Gavora (2007) úlohou osoby, ktorá realizuje výskum v kvalitatívnom výskume, je predovšetkým odhaliť, ako ľudia interpretujú vonkajší svet. Teda v našom prípade ako sa sociálni pracovníci pozerajú na súčasný etický kódex v rámci Slovenskej republiky. No myslíme si, že aj táto metóda má svoje negatíva, nedostatky, ktoré sme aj my počas nášho prieskumu reflektovali. Tieto nedostatky sú práve v tom, že nie všetci oslovení participantí mali na rozhovor s nami toľko času, koľko by sme my očakávali a potrebovali, nato aby sme s nimi lepšie prenikli do samotnej problematiky našej témy. Preto niektoré ich odpovede neboli tak podrobné ako u tých, ktorí si na nás vyhradili viac času.

Ďalej považujeme za dôležité spomenúť to, že kvalitatívna analýza môže so sebou priniesť aj mnoho nových rozmerov a pohľadov v problematike nášho skúmania, pričom ponúka možnosť pre slobodný prejav a slobodné vyjadrenie sa daného participanta a tak ponecháva priestor pre zachytenie jeho vlastnej individuality a ich samotných subjektívnych zážitkov, skúseností prípadne názorov.

Napriek obmedzeniam, ktoré sme už uviedli v úvode tejto našej diplomovej práce nám získané poznatky pomohli dostať sa hlbšie do problematiky etického kódexu sociálnych pracovníkov a tak sme mohli vytvoriť naše závery, návrhy a odporúčania pre prax. Preto výskum v tejto oblasti má svoj cieľ a zmysel.

6.5 Odporúčania pre prax

Tak ako všetko, tak aj etický kódex sociálneho pracovníka v SR má svoje nedostatky, ktoré by bolo potrebné v blízkej budúcnosti odstrániť. Preto si dovoľujeme navrhnúť nasledovné odporúčania do praxe:

1. Koncept etického kódexu sociálnych pracovníkov je potrebné revidovať len do určitej miery najmä v oblasti princípov, ale nie v celom rozsahu, nakoľko sa podľa našich participantov dá s týmto konceptom v súčasnosti plnohodnotne pracovať.
2. Dôležitým bodom je aj to, aby bol etický kódex skutočne prenesený aj do samotnej praxe sociálneho pracovníka nasledovnými krokmi: eliminovaním negatívnych prvkov v správaní, k čomu by mohla dopomôcť napríklad supervízia konkrétne kvôli tomu, že sociálny pracovník je v dennodennom kontakte s ľuďmi, či už sú to na jednej strane klienti a na druhej kolegovia prípadne zamestnávateľia a tým pádom nemusí mať sám v sebe ujasnené rôzne situácie, ktoré mu prináša neustály kontakt s ľuďmi, kladením dôrazu na odbornú spôsobilosť a samotnú profesionalitu zamestnancov v službách zamestnanosti, v súkromných sektoroch, v neziskových organizáciách a mnohých iných striktným sankcionovaním neetických prejavov a sústavným a systematickým vzdelávaním zamestnancov, ktorí pôsobia v sociálnej sfére.
3. Je dôležité, aby v blízkej budúcnosti boli do etického kódexu sociálneho pracovníka zahrnuté práva pracovníka, pretože v praxi nie sú tieto práva žiadnym spôsobom rozpracované a definované. Taktiež sme toho názoru, že práca sociálneho pracovníka by mala byť jednoznačne ošetrená buď konkrétnymi princípmi v samotnom etickom kódexe, prípadne samostatným zákonom na ochranu práv sociálneho pracovníka.
4. Ďalším odporúčaním pre prax je oživenie, doplnenie etických princípov, nakoľko v dnešnom modernom svete sú niektoré princípy nepodstatné a v praxi minimálne využívané a práve preto, doplnenie niektorých princípov by v etickom kódexe sociálneho pracovníka prinieslo oživenie a ich aplikácia na rozdiel od iných by mohla byť maximálne využiteľná. Jednalo by sa o nasledovné princípy: - *Etická zodpovednosť sociálneho pracovníka voči sebe samému*, ktorá by zahŕňala asertivitu sociálneho pracovníka v praxi, jeho vyjadrovanie alebo psychohygienu.

V etickej v zodpovednosti sociálneho pracovníka voči klientom by sme uviedli ďalší bod pod názvom Klient ako známa osoba sociálneho pracovníka, kde by sa sociálny pracovník mal odosobniť od toho, že danú osobu pozná napríklad ako svojho suseda, priateľa či naopak osobu, ktorá mu nie je sympatická, alebo s ktorou mal niekedy v minulosti konflikt a tak na základe tohto bodu by mal sociálny pracovník k nemu pristupovať ľudsky, profesionálne a eticky.

ZÁVER

V našej práci sme sa venovali problematike etického kódexu sociálnych pracovníkov v rámci Slovenskej republiky. Samotnú profesiu sociálneho pracovníka môžeme oprávnenne vnímať a nazvať ako poslanie. Jeho práca je zameraná na hodnoty života a umenie žiť, na starostlivosť a pomoc. Do popredia sociálnej práce sa dostáva človek, ktorému sa sociálny pracovník snaží pomôcť neprehliadajúc jeho individualitu, jedinečnosť a seberealizáciu. Sociálnu prácu možno vyjadriť tézou „pomôžem ti, aby si si ty sám neskôr vedel pomôcť“. Sociálny pracovník, aby plnil svoje poslanie musí mať na zreteli spoločné dobro a určité hodnoty. Samotná profesionalita v sociálnej práci si vyžaduje adekvátne vzdelanie. O potrebe štúdia teórie platia slová, ktoré pred mnoho rokmi vyslovil Leonardo da Vinci o význame teórie pre prax. Vzdelanie je na prvom mieste, považujeme ho za primárne a potrebné pre osvojenie základných teoretických poznatkov v oblasti sociálnej práce ako je napríklad filozofia, metodológia, legislatíva a mnohé iné. No dôležitý je aj súhrn osobnostných kvalít sociálneho pracovníka v rámci etiky a dodržiavania etického kódexu. Každá organizácia má svoj etický kódex, ktorým sa musí riadiť. Takisto aj sociálna práca a sociálni pracovníci pracujú so svojim kódexom, ktorý treba dodržiavať, kvôli tomu, že v dnešnej dobe je dôležité správať sa k ľuďom s úctou, treba k nim pristupovať čestne a zodpovedne, je dôležité dodržiavať etické princípy a každý jeden pracovník by mal mať stanovený akýsi svoj rebríček hodnôt v rámci sociálnej práce, ktorý sa snaží dodržiavať.

V našej diplomovej práci sme sa zamerali na problém, ktorý je pre súčasnosť dôležitý a jeho význam v práci sociálneho pracovníka zohráva dôležitú úlohu. Etický kódex sociálneho pracovníka považujeme za jeden z najdôležitejších v širšom spektre sociálnej práce. Jeho členenie sa týka viacerých oblastí, či už je to morálne a etické hľadisko, alebo jeho princípy, funkcie a normy. Tieto všetky oblasti sa týkajú fungovania človeka ako takého.

Hlavným cieľom našej práce bol profesionálny pohľad odborníkov z oblasti sociálnej práce na etický kódex v Slovenskej republike. Snažili sme sa zhromaždiť údaje a informácie o tom, ako vníma a uplatňuje naša vzorka participantov etické hodnoty, princípy, normy ukotvené v kódexe, či im vyhovuje koncept etického kódexu a mnohé iné. V stanovených čiastkových cieľoch sme získavali informácie z rozhovorov od 12 participantov, ktorí pôsobia v sociálnej oblasti a práca s etickým kódexom sociálneho pracovníka im bola blízka. Odpovede participantov sme zaradili do významových kategórií, ktoré

korešpondovali s našimi cieľmi, prieskumnými otázkami a teoretickými východiskami. Ku každej nami vybranej významovej kategórii patrila samostatná prieskumná otázka. K interpretácii kategórií s najväčšou početnosťou, sme následne priradili aj nami vybrané citácie participantov.

Z našich výsledkov od participantov na pohľad etického kódexu sociálnych pracovníkov v rámci Slovenskej republiky nám vyplývajú nasledovné zistenia. Participantí považujú etický kódex pre súčasnosť za pozitívny. Počas výkonu ich praxe s ním vedia pracovať a jeho využitie v praxi aplikujú v plnej miere. Koncept aktuálnej podoby etického kódexu im tiež neprekáža a jeho zmenu nepovažujú za alarmujúcu. Samozrejme, keď vidia súčasnú dobu, to ako napreduje sú toho názoru, že niektoré princípy by sa mohli prepracovať, prípadne doplniť. Doplnenie princíпов by podľa nich malo nastať v právach sociálneho pracovníka a v zodpovednosti pracovníka voči sebe samému. Participantí sa zhodli na tom, že v etickom kódexe by mali byť hodnoty jednoznačne ukotvené, no to ktoré tú tie najpodstatnejšie pre sociálnu prácu, pracovníka a klienta by malo zostať na samotnom sociálnom pracovníkovi, nakoľko človek je bytosť jedinečná a zastáva svoj vlastný rebríček hodnôt, ktorý by mal byť zhodný s hodnotami sociálnej práce, no jednotlivé hodnoty môže mať každý pracovník na inom mieste.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Knihy / Monografie

ČEČOTOVÁ, V. 2005. *Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve*. Bratislava: Epos, 2005. 223 s. ISBN 80-8057-638-6

ČIPKÁR, J. 2003. *Profesijná etika právnika*. Košice: UPJŠ 2003. 171 s. ISBN 80-7097-355-2.

GAVORA, P. 1999. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1999. 236 s. ISBN 80-223-1342-4.

GAVORA, P. 2007. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. 229 s. ISBN 978-80-223-2317-8.

GLUCHMAN, V. 1996. *Úvod do etiky*. Prešov: Universum, 1994. 182 s. ISBN 80-967001-2-X.

HAWKINS, P., SHOHEET R. 2004. *Supervize v pomáhajících profesích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 208 s. ISBN 80-7178-715-9

HULČÍK, J. HULČÍKOVÁ, A. 2009. *Kauzistika v sociálnej práci*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2009. 203 s. ISBN 978-80-89271-66-5.

LEVICKÁ, J. 1998. *Sociálnoprávna ochrana detí a mládeže*. Trnava: FZaSP, 1998. 98 s. ISBN 80-88908-34-5

LUKNIČ, A. 1994. *Štvrtý rozmer podnikania – etika*. Bratislava: SAP, 1994. 344 s. ISBN 80-85665-30-1

MÁTEL, A. 2010. *Etika sociálnej práce*. VŠZaSP sv. Alžbety. Bratislava. 2010. 183 s. ISBN 978-80-89271-85-6

MATOUŠEK, O. 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. 310 s. ISBN 978-80-7367-331-4

MATOUŠEK, O. a kol. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2

MIEZDOVÁ, J. 2003. *Základy etiky*. Bratislava: SPN, 2003. 111 s. ISBN 80-1000241-0.

MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MOJTOVÁ, M. 2008. *Sociálna práca v zdravotníctve*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety, no., 2008. 137 s. ISBN 978- 80-89271-45-0.

MRÁZ, M. 2001. *Etika*. Trnava : Trnavská univerzita, 2001. 139 s. ISBN: 80-88774-66-7.

OLÁH, M., SCHAVEL, M. 2008. *Sociálne poradenstvo a komunikácia*. Prešov: PU, PBF PU, 2006. 192 s. ISBN 80-8068-487-1

SCHAVEL, M. 2010. *Sociálna prevencia*. Bratislava: VSZaSP sv. Alžbety, 2010. 266 s. ISBN- 978-80-89271-22-1

ŘEZNÍČEK, I. 1994. *Metody sociální práce*. Praha. Slon. 1994. 75 s. ISBN 80-85850-00-1

SCHAVEL, M. – TOMKA, M. 2010. *Základy supervízie a supervízia v praktickej výučbe v sociálnej práci*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2010. 193 s. ISBN 978-80-89271-87-0.

SMREKOVÁ, D. – PALOVIČOVÁ, Z. 1999. *Podnikateľská a enviromentálna etika*. Bratislava. IRIS, 1999. 146 s. ISBN 80-88778-85-9

STRIEŽENEC, Š. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava: AD. 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X

STRIEŽENEC, Š. 1999. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: AD. 1999. 192 s. ISBN 80-967589-6-9.

STRIEŽENEC, Š. 2001. *Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov, definícia sociálnej práce*. In: *Práca a sociálna politika*, 2001b, č. 3. s. 2-3

STRIEŽENEC, Š. 2001a. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava. Tripsoft, 2001. 197 s. ISBN 80-968294-6-7. 2. vydanie

SUTOR, B. 1991. *Politická etika*. Trnava. Dobrá kniha. 1991. 381 s. ISBN 80-7141-222-8.

TOKÁROVÁ, A a kol. 2003. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent print, 2003. 572 s. ISBN 80-968367-5-7.

TVRDOŇ, M. 1999. *Profesijná etika sociálnej práce a sociálneho pracovníka*. Praha. Záverečná práce pilotného kurzu MPSVR SR v rámci projektu PHARE SR č. 9518-03-01/03. 1999

VAJDA, J. 2000. *Sociálna etika*. Nitra: FF UKF, 2000. 117 s. ISBN 80-8050-357-5

ŽILÍNEK, M. 1997. *Étos a utváranie mravnej identity osobnosti*. BA: IRIS, 1997. 232 s. ISBN 80-88778-60-3

ŽILOVÁ, A 2000.: *Kapitoly z teórie sociálnej práce*. Banská Bystrica : PF UMB a IPV Žilina s. 45, 2000.

Článok v časopise

HALEČKA, T. 2001. Kvalita života ako pojem a problém sociálnej politiky a sociálnej práce. In *Práca a sociálna politika*. ISSN 1210-5643. 2001, roč. IX., č. 12.

Článok z internetu bez uvedenia autora

Etický kódex. [online]. 2011, [cit. 2011-01.05.] Dostupné na internete: <<http://www.shr.sk/pages/ktosme/dokumenty/etickykodex.pdf>>.

Osobnosť sociálneho pracovníka a manažment. [online]. 2012, [cit. 2012-26.02.] Dostupné na internete: <<http://www.spo.sk/download/texty/Studijnytext3.pdf>>.

The National Association of Social Workers (NASW). [online]. 2012, [cit. 2012 26.02.] Dostupné na internete: <http://www.sp2.upenn.edu/docs/resources/nasw_code_of_ethics.pdf>.

Code of Ethics. [online]. 2012, [cit. 2012 26.02.] Dostupné na internete: <<http://www.naswdc.org/pubs/code/default.asp>>.

Ethics in Social Work, Statement of Principles. [online]. 2012, [cit 2012 26.02.] Dostupné na internete: <<http://www.ifsw.org/f38000032.html>>

Social Work Policy Institute. [online]. 2012, [cit 2012 26.02.] Dostupné na internete: <<http://www.socialworkpolicy.org/research/ethics.html>>

Príspevok v zborníku

SCHAVEL, M. 2010a. *Etika v supervízii.* [online]. 2012, [cit 2012 26.02.] In: MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. – MÜHLPACHR, P. – ROMAN, T. 2010. Aplikovaná etika v sociálnej práci a ďalších pomáhajúcich profesiách. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 413 s. ISBN 978-80-89271-89-4.

Dostupné na internete:

<<http://www.vssvalzbety.sk/userfiles/Konferencie/ZBORNIKetikakonferenciaPiestany.pdf>>.

MÁTEL, A. – ROMAN, T. 2010c. *Zodpovednosť sociálneho pracovníka voči seba a defenzívna orientácia v sociálnej práci.* [online]. 2012, [cit 2012 26.02.] In: Rizika sociálnej práce. Sborník z konferencie VII. Hradecké dny sociálnej práce. Hradec Králové :

Gaudeamus. V tisku. Dostupné na internete: <<http://prohuman.sk/socialna-praca/aktualizacia-etickeho-kodexu-socialnych-pracovnikov-slovenskej-republiky>>.

Elektronické dokumenty - monografie

MÁTEL, A. 2011 [online]. *Etické hodnoty a dôstojnosť v sociálnej práci*. [cit 2012-01.05.] Dostupné na internete: <<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/aktualizacia-etickeho-kodexu-socialnych-pracovnikov-slovenskej-republiky>>.

MÁTEL, A., SCHAVEL, M., MUHLPACHR, P., ROMAN, T. 2010 [online]. *Aktualizácia etického kódexu sociálnych pracovníkov slovenskej republiky*. 236 s. [cit 2012-02.04.] ISBN 978-80-87182-13-0.

Dostupné na internete: <<http://www.scribd.com/doc/46221970/Aktualizacia-Etickeho-kodexu-socialnych-pracovnikov-Slovenskej-republiky>>.

MÁTEL, A. 2010 [online]. *Aktualizácia etického kódexu sociálnych pracovníkov slovenskej republiky*. [cit 2012.26.02.] Dostupné na internete: <http://www.andrejmatel.info/Texty/Etika/Matel_aktualizacia%20etickeho%20kodexu.pdf>.

MÁTEL, A. 2011. [online]. *Sociálna práca ako profesia založená na hodnotách*. [cit 2012-09.04.] Dostupné na internete: <<http://www.scribd.com/doc/75891231/Socialna-praca-ako-profesia-zalo%C5%BEena-na-hodnotach-Social-work-as-values-based-profession>>.

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

MÁTEL, A. 2011. [online]. 2011. [cit 2012.26.02.] *Revízia etického kódexu sociálnych pracovníkov v Slovenskej republike*. 2011. In: Prohuman, odborný internetový časopis. Dostupné na internete: <<http://www.prohuman.sk/socialna-praca/revizia-etickeho-kodexu-socialnych-pracovnikov-v-slovenskej-republike>>.

MÁTEL, Andrej – ROMAN, Tibor. 2011. [online]. 2011, [cit 2012-09.04.] *Etika v supervízii – kľúčové hodnoty a vybrané etické aspekty*. In: Prohuman, odborný internetový

časopis. ISSN 1338-1415. Dostupné na internete:< <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/supervizia-v-socialnych-sluzbach> >.

Vedecko-kvalifikačné práce

NAGYOVÁ, K. 2005. *Profesijná etika ako významný faktor v práci sociálneho pracovníka*: rigorózna práca. Nitra: UKF, 2005. 98 s.

Normy, nariadenia, smernice, zákony

Manuál k vypracovaniu záverečnej práce na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva.
Nitra: UKF 2010.

Smernica č. 7/2009 o záverečných prácach

Zákon 448/2008 Zákon o sociálnych službách

Zákon 428/2002 Zákon o ochrane osobných údajov

PRÍLOHY